

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za fonetiku

Marina Kolesarić

**RETORIČKA ANALIZA SUČELJAVANJA AMERIČKIH
PREDSJEDNIČKIH KANDIDATA HILLARY CLINTON I DONALDA
TRUMPA**

Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc. Gabrijela Kišiček

Zagreb, srpanj 2018.

PODACI O AUTORU

Ime i prezime: Marina Kolesarić

Datum i mjesto rođenja: 12. srpnja 1992., Zagreb

Studijske grupe i godina upisa: Fonetika, smjer Govorništvo i Slovački jezik i književnost,

Prevoditeljsko-kulturološki smjer; 2014.

Lokalni matični broj studenta: 349572

PODACI O RADU

Naslov rada na hrvatskome jeziku: Retorička analiza sučeljavanja američkih predsjedničkih kandidata Hillary Clinton i Donalda Trampa

Naslov rada na engleskome jeziku: Rhetorical analysis of the debates between United States presidential candidates Hillary Clinton and Donald Trump

Broj stranica: 57

Broj priloga: 0

Datum predaje rada: 11. srpnja 2018.

Sastav povjerenstva koje je rad ocijenilo i pred kojim je rad obranjen:

- 1.
- 2.
- 3.

Datum obrane rada: 26. srpnja 2018.

Broj ECTS bodova: 15

Ocjena:

Potpis članova povjerenstva:

1. -----

2. -----

3. -----

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOGA RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisao/la diplomski rad pod naslovom

Retorička analiza sučeljavanja američkih predsjedničkih kandidata Hillary Clinton i Donalda Trumpa

i da sam njegov/a autor/ica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Marina Kolesarić

(ime i prezime studentice)

(potpis)

Zagreb, srpanj, 2018.

Zahvala

Mentorici, doc. dr. sc. Gabrijeli Kišiček, za strpljenje, razumijevanje i uloženi trud.

Obitelji, na neizmjernoj vjeri i podršci.

Prijateljima, na potpori i savjetima.

Osoblju knjižnice Filozofskog fakulteta, na pomoći i prijedlozima.

Sadržaj

Uvod	1
1. Teorijski pregled.....	2
1.1. Povijest političke retorike.....	2
1.2. Retorika političkoga diskursa	5
1.3. Strategije izgradnje <i>etos</i> a i <i>patos</i> a.....	8
1.3.1. Karakter govornika – <i>etos</i>	8
1.3.2. Djelovanje na emocije – <i>patos</i>	9
2. Argumentacija u političkom diskursu	10
3. Argumentacijske pogreške	13
4. Ciljevi i hipoteze	16
5. Metodologija	17
5.1. Analizirani korpus	17
5.2. Kratke biografije govornika	18
5.3. Rezultati predsjedničkih izbora 2016.	19
6. Analiza i rasprava	19
6.1. Prvo sučeljavanje.....	19
6.2. Drugo sučeljavanje	29
6.3. Treće sučeljavanje	37
7. Zaključak	48
8. Literatura	51
Sažetak rada i ključne riječi.....	55
<i>Summary and Key Words</i>	56
Životopis.....	57

Uvod

Iako je u antičkoj Grčkoj i klasičnom Rimu retorika zauzimala bitan dio u životu svakoga obrazovanog građanina, nakon ovog razdoblja pa sve do 20. stoljeća gubi na svojoj važnosti. Ipak, u drugoj polovici prošloga stoljeća važnost retorike ponovno se počela naglašavati te ona postaje predmet brojnih rasprava. Jedno od bitnih područja svakako je političko govorništvo u kojem je, kao važno obilježje retorike, svoju primjenu pronašla i argumentacija. Budući da je politički diskurs posebna vrsta retoričkog govorenja, ovaj će se rad, na temelju zaključaka o argumentaciji u sučeljavanju predsjedničkih kandidata, posvetiti upravo analizi istog.

U prvom dijelu raspravljat će se više o teorijskim osnovama argumentacije, kao i o argumentaciji unutar političkoga diskursa. Pokušat će se objasniti poimanje retorike od antike do danas. Također, objasnit će se koja su obilježja političke retorike i po čemu se ona razlikuje od ostalih vrsta. Osim navedenoga, u radu će također biti govora o odlikama sudionika argumentacije, predstaviti će se vrijednost *etos*a u političkoj argumentaciji te vrste argumentacijskih pogrešaka kojima on može biti narušen.

Drugi, praktični dio rada, bavi se analizom sučeljavanja na izborima za predsjednika Sjedinjenih Američkih Država. Ovakav tip političkoga govorništva postao je gotovo nezamisliv u doba izbora jer sustavno i sažeto uspijeva informirati građane o stavovima kandidata iznesenih u međusobnoj raspravi na temelju kojih oni odlučuju kome će ustupiti svoj glas. U analizi će se poseban naglasak staviti na elemente navedene u teorijskom dijelu, odnosno usporedit će se argumentacijske karakteristike pojedinih kandidata kako bi se vidjelo postoje li među njima sličnosti ili razlike.

1. Teorijski pregled

1.1. Povijest političke retorike

Važnost retorike počinje se naglašavati već u antičkom dobu kada govornici uviđaju njezinu vrijednost u svakodnevnom, ali ponajviše u političkom životu te prilikom sudskih sporova. Retorika svoj procvat doživljava u antičkoj Grčkoj i klasičnom Rimu, razdoblju u kojem se ujedno određuju temelji govorništva te koji služe kao osnova suvremene retorike. S obzirom na to da se ovaj rad bavi političkim govorništvom, za početak valja dati kratak povijesni pregled upravo tog, za ovaj rad relevantnog, područja.

Premda se sa sigurnošću ne može tvrditi tko je utemeljitelj retorike, smatra se da je to Empedoklo nakon kojeg se početkom 5. stoljeća pr. Kr. retorika pokazala kao savršen instrument za rješavanje sukoba čime je govorničko umijeće sadržajno i formalno dobilo na značenju (Meyer i sur., 2008: 18). Svatko tko je htio biti vođa naroda, ujedno je morao biti i dobar govornik, a upravo je Periklo, slavni atenski državnik, svojim djelovanjem atensku demokraciju doveo do vrhunca pa se cijelo razdoblje njegova utjecaja od završetka Perzijskih ratova do početka Peloponeskog rata naziva Periklovim dobom (Zadro, 1999: 10). Tada nastaju i brojne retoričke škole te dva pravca (Beker, 1997).

Prvi pravac, kojemu je u prvom planu bila uspješnost prije svega, izučavali su Empedoklovi učenici Tizija i Koraks u Sirakuzi, dok su u Ateni njegovi sljedbenici bili sofisti među kojima je najistaknutiji bio Protagora (Meyer i sur., 2008). Temeljne elemente njihove retorike nalazimo i u obilježjima političkog govorništva: uvjeravanje (*peitho*), *kairos* ili vitalna točka koja je sprega govornikovih ciljeva s vremenom, prostorom i okolnostima slušateljstva, prikladni govor (*prepo*), *arete* ili osobna kvaliteta pravog vođe te *endoxa*, odnosno premisa koje su bile široko poznate ili vrlo vjerojatne (Herrick, 1996: 35-36). Predstavnik drugoga pravca bio je Platon, koji se zalaže za retoriku u službi istine. Ove dvije suprotne tendencije nastojao je povezati Platonov učenik Aristotel koji želi spojiti sofističku rafiniranost s Platonovim naglaskom na retoriku u službi istine. Platon optužuje Sofiste da su oni ti koji su doprinijeli propasti Atene (Meyer i sur., 2008).

Najveći doprinos antičkoj retorici dao je Aristotel. Uzevši u obzir činjenicu da političari žele uvjeriti nekoga u svoju tvrdnju, smatrao je da osnovni zadatak retorike nije samo uvjeravanje već i iznalaženje uvjerljivoga u svakom datom slučaju. (Aristotel, Rhet. 1355b). U svojim knjigama Aristotel je razradio tri čimbenika od kojih se govor sastoji o

čemu će biti riječ u nastavku rada. Osim ovoga, sustavno razumijevanje retoričkog umijeća navodi Aristotela na razradu jedne od njegovih najpoznatijih teorija: doktrine mjesta, odnosno toposa. Općim mjestima naziva ona koja se odnose na pravo, fiziku, politiku i mnoge druge znanosti koje se razlikuju po vrsti (Aristotel, Rhet. 1385a). U Aristotelovo vrijeme, javlja se i najveći među najvećim helenskim govornicima – Demosten, Izokratov, Platonov i Aristotelov učenik, logograf koji je isprva pisao sudske govore (Worninghton, 2007: 262). Ipak, Demosten postaje poznat po svojim političkim govorima protiv Filipa Makedonskog, tzv. Filipike. U tim govorima do vrhunca je razvio moć riječi i govorništvo vinuo do pune umjetničke visine (Matošić, 1941: 10). Ubrzo nakon Aristotela, u doba propadanja grčkih gradova državica (nakon Perikla) retorika je u staroj Grčkoj izgubila na vitalnosti jer su nestale i slobode koje su nužan preduvjet za govorništvo.

U rimskom dijelu antičke povijesti valja istaknuti Marka Tulija Cicerona i Marka Fabija Kvintilijana. Ciceron se zalagao za spoj grčkoga umijeća i iskrenosti u govorništvu, u kojem je i sam bio istaknuti predstavnik. Retoriku definira kao umijeće govorenja prilagođenog za uvjeravanje. Za Cicerona retorika nije primat forme, nego ravnoteža između forme (*verba*) i sadržaja (*res*). Elokventan će čovjek tako biti onaj koji će na forumima ili u građanskim sporovima govoriti tako da dokaže, dopadne se i gane. Dokazivanje je dio nužnosti, dopadanje dio ugode, dok je ganuće dio pobjede. Krajem prvog stoljeća poslije Krista, u tzv. srebrnom dobu rimske književnosti, Marko Fabije Kvintilijan suprotstavlja se tendenciji tadašnjih „suhoparnih“ udžbenika svojom knjigom *O obrazovanju govornika* u kojoj piše o potrebi jedinstva dobrog karaktera i govorništva, daje potpuni pregled odgoja i obrazovanja govornika od rođenja do zrelosti, a retoriku opisuje kao lijepo, vješto govorenje (Beker, 1997).

U srednjem vijeku retorika postaje dio nastavnoga programa koji se sastojao od sedam predmeta, no status kakav je imala u antičkoj Grčkoj više nikada nije dosegla (Beker, 1997: 10). Srednji vijek obilježili su vjerski pokreti i borbe zbog čega prevladava vjersko govorništvo. Tek 1200. godine na Sveučilištu u Bologni, slavnom fakultetu na kojem se predavala vještina govorništva, počeli su se javljati svjetski politički i sudski govornici među kojima je najglasovitiji veliki talijanski pjesnik Dante Alighieri. U 15. stoljeću u Italiji se ponovno javljaju veliki govornici od kojih je najistaknutiji Girolamo Savonarola. U to doba političko govorništvo naročito se razvija u Poljskoj gdje se najviše ističe kardinal Zbignjev Olesznizki – veliki državnik i govornik (Matošić, 1941).

U Novom vijeku počelo se razvijati i parlamentarno govorništvo koje je u vrijeme francuske revolucije postiglo najveću visinu. U Engleskoj se ističu William Pitt kojemu je uzor Demosten i s kojim započinje uspon engleskog parlamentarnog govorništva te otac liberalizma James Fox, jedan od najjačih parlamentaraca svoga doba. Francuska revolucija i nagli razvoj parlamenta pogodovali su i političkom govorništvu u Francuskoj. Najveći odjek u ustavotvornoj skupštini imao je grof Mirabeau koji je 23. lipnja 1789. zbog čijeg se govora skupština prozvala narodnom skupštinom. U Americi nailazimo na Abrahama Lincolna, predsjednika Sjedinjenih Američkih Država koji se istaknuo govorima protiv ropstva u južnim državama (Matošić, 1941).

U suvremenom govorništvu Europe istaknuli su se Francuz Leon Gambetta, najmlađi član Vlade narodne obrane protiv Napoleona, jedan od najvećih njemačkih demagoga Robert Blum te španjolski predsjednik Emilio Castelar, najveći svjetski govornik 19. stoljeća (Matošić, 1941). Retorika našeg doba odlikuje se povratkom svih triju dimenzija – *etos*, *patos* i *logos* – od kojih svaka ima svoje teoretičare. Iako se čini da *logos* ima odlučujuću ulogu, *patos* i *etos* imaju vlastite stručnjake, baš kao i retorika koja je odvojena od argumentacije. Tijekom 20. stoljeća veliku je revoluciju u retorici napravio Chaim Perelman koji je ponudio nov način razumijevanja retorike prema kojem njezin predmet čini proučavanje diskurzivnih tehnika. Uz Perelmanovu *Raspravu* 1958. pojavljuje se i djelo *The Uses of Arguments* Stephena Toulmina. Obojica nastoje razvijati argumentacijsku racionalnost dajući prednost *logosu* svedenom na prirodni jezik, no za Toulmina je važan samo jezik pa ne pokušava ni tipologizirati auditorije niti se pomnije baviti *etosom*, već ga svodi na govornika čije je mjesto zamjenjivo sa sugovornikovim (Meyer i sur., 2008: 211). Neki od suvremenih teoretičara retoriku određuju kao disciplinu. Jedan od njih je i profesor Ivo Škarić koji retoriku definira kao disciplinu kojoj je predmet retoričko govorenje – ono koje usmjereno prema publici i čija je vrijednost učinak u slušačima (Škarić, 2000: 189). Retorika općenito ne traga za istinom nego za prihvaćanjem onoga što govornik zastupa (Škarić, 2011: 13).

1.2. Retorika političkoga diskursa

Već se Aristotel u glavnini prve knjige *Retorika* bavi prikazom političkoga, javnog govorništva te obrađuje izvore, teme i vrste: svrhu ljudske djelatnosti, pojam dobra i državnog uređenja. Prva je knjiga posvećena logičkoj ili tematskoj podjeli izvora iz kojih treba crpiti argumente kada nagovaramo ili odvrćamo u javnom ili političkom govorništvu.

U drugoj knjizi objašnjava koliko je u političkom govorništvu bitno uspješno se predstaviti kao osoba određenoga karaktera. Tri su čimbenika koja utječu na spomenuto: razboritost (grč. *phronesis*), vrlina (grč. *arethe*) i dobrohotnost (grč. *eunoia*) (Herrick, 1996: 84). Također, opisuje i razne osjećaje koji su važni u govorništvu, kako za onoga koji govori, tako i za onoga na koga se govor odnosi. Opisuje ljutnju, blagost i mržnju, strah, stid i bestidnost, dobročinstvo, zavist, nakon čega prelazi na karakteristična svojstva mladosti, starosti te na posebna svojstva osoba plemenitoga podrijetla, sretnih i bogatih ljudi. U dvadesetom poglavlju druge knjige navodi metode uvjeravanja zajedničke svim vrstama govorništva. Te su metode primjeri i entimemi (skraćeni silogizam). Primjerima se služimo, onda kada ne raspoložemo entimemima, u suprotnom nam oni služe samo kao epilog. Za Aristotela je *patos* ponajprije obilježje političke rasprave jer je jedini kriterij donošenja odluke upravo igra osjećaja. Riječ je o političkoj (javnoj) vrsti u kojoj svatko reagira sukladno vlastitom raspoloženju i emocijama (Meyer i sur., 2008: 34-41).

Prema Aristotelu, deliberativna retorika je ili zagovarajuća ili odvrćajuća, a to vrijedi jednako za one koji daju savjete u privatnoj, kao i u javnoj sferi. Ona se odnosi na budućnost, a argument je temeljen na posljedicama koje su proizašle iz prošlih radnji iz kojih se može argumentirati i zaključiti zašto je upravo predložena tvrdnja rješenje. Cilj deliberativne retorike je utvrditi svrhovitost ili štetnost predloženog djelovanja. Ako govornik zagovara prihvaćanje prijedloga, on to radi jer smatra da će ishod biti pozitivan, a ako zatraži odbacivanje, onda je to zbog potencijalno negativnog rezultata. Aristotel je naglašavao dva para kriterija koja su svi govornici deliberativne retorike morali imati na umu prilikom argumentiranja. Prvo, moralno načelo koje odgovara na pitanje je li prijedlog dobar ili je bezvrijedan. Ovo se odnosi na etičku komponentu, ali ne isključivo samo nju (Meyer i sur., 2008). Drugi, još pragmatičniji par kriterija, jest ima li tvrdnja vrijednost ili nema. Prema Worthingtonu (2007: 111) Aristotel je razlikovao pet predmeta deliberacije: financije, rat i mir, obrana, uvoz i izvoz te legislativa/zakonodavstvo. Svaki od ovih predmeta polazi od pretpostavke da govornik poznaje činjenice vezane uz sami predmet o kojem govori.

U suvremenoj literaturi, mnogi autori bave se pitanjima oblikovanja političkog dijaloga. U političkoj argumentaciji pretpostavka je jedan od važnih čimbenika jer upravo ona određuje ono što slijedi. Kienpointer i Kindt (1996: 580) tako naglašavaju da politička argumentacija ne treba sadržavati svaki aspekt odgovarajućih problema. Određeni stupanj globalnih pretpostavki je neizbježan s obzirom na ograničenje vremena i prostora. Prema argumentacijskom okviru u koji su deliberativni dijalog podijelili Hitchcock i suradnici (2001; prema Walton, 2007) on proizlazi iz potrebe da se poduzme neka radnja. Započinje se postavljanjem „vodećeg pitanja“ koje izražava problem koji je potrebno riješiti. U početnoj fazi, postavlja se vodeće pitanje, zatim se u argumentacijskoj fazi javljaju mogući prijedlozi rješenja na to pitanje.

Ipak, kao najopsežniju razradu karakteristika argumentacije možemo istaknuti onu Zarefskog (2008: 88-92) prema kojem argumentaciju karakteriziraju: nedostatak vremenskoga ograničenja, nedostatak jasnoga završetka, heterogena publika i pretpostavka da je dostupna svima. Zbog ovih karakteristika u argumentaciji dolazi do određenih ograničenja. Kao prvo obilježje Zarefsky (2008: 88-89) navodi da argumentacija nije vremenski ograničena. Ponekad će biti postavljena umjetna granica kao što je to slučaj u političkom sučeljavanju koje je vremenski ograničeno na 90 minuta. U slučaju da granice nema pa zbog toga dođe do dugih rasprava, argumentacija često nema jasne termine pa ne možemo biti sigurni je li argument završio. U rijetkim slučajevima, uz zajednički pristanak, rasprava se smatra završenom. Kao završetak argumentacije i stvaranje mandata, to jest ovlaštenja za određeno djelovanje, ni u kojem slučaju ne treba interpretirati rezultate izbora, kao što to rade neki kandidati, jer su upravo završni argumenti oni oko kojih se najviše polemizira. Do ovoga dolazi jer kandidati tako povećavaju osobni kredibilitet i stvaraju trenutak za djelovanje (Zarefsky, 2008: 89-90). Politička argumentacija javlja se u trenutcima neslaganja jer kada bi svi imali jednako mišljenje, ne bi ni bilo potrebe za argumentacijom. To znači da je publika heterogena, odnosno raznovrsna pa je govorniku teško pripisati određeno opredjeljenje publici kao cjelini. Govornik ipak može pretpostaviti da će publika dijeliti generalno razumijevanje, temeljne vrijednosti i norme, odnosno generalizacije s kojima će se svi složiti. To je Farrell (1976) nazvao socijalno znanje (eng. *social knowledge*). Kao sljedeće obilježje ističe da je politička argumentacija otvorena svima što stvara dodatna ograničenja. Stoga se od manje sofisticiranih govornika ne može očekivati precizno korištenje tehničkih termina, dok će nešto sofisticiraniji govornici moći uočiti da slušači ne prihvaćaju njihovo shvaćanje (Zarefsky, 2008: 92).

Sve ove navedene karakteristike otežavaju identificiranje pogrešaka u političkoj argumentaciji jer je bilo kakav odmak od strateškog manevriranja u očima promatrača na kojega se lako utječe određenim političkim uvjerenjima, a ograničenja tih karakteristika čine kreativno strateško manevriranje mogućim i potrebnim. Kao najčešće tipove strateškog manevriranja Zarefsky (2008: 92-96) navodi: promjenu teme, modificiranje relevantne publike, privlačnost liberalnim i konzervativnim očekivanjima, preoblikovanje argumenta, korištenje kondenzacijskih simbola, poziv na „nepovratni trenutak” (*the locus of the irreparable*) te retoričko korištenje figura i tropa.

Na kraju valja istaknuti populističku retoriku koja je također relevantna za ovaj rad. Ova vrsta retorike koristi stereotipe, predrasude, „popularna“ i „uvriježena“ mišljenja kako bi se identificirala s publikom. Izabire se taktika koja zamjenjuje nedostatak argumenta, djeluje na osjećaje publike i dovodi ih u raspoloženje u kojem svaka tvrdnja postaje lakše prihvaćena (Kišiček, 2018: 99). Glavna obilježja populizma su:

1. ideologija koja suprotstavlja jedinstven i moralan narod elitama (Šalaj, 2013: 18);
2. kandidat uporno izjednačava sebe s narodom te se spušta na razinu običnog čovjeka, a narod vidi kao homogenu skupinu zbog čega ne vjeruje u pojedinačne interese (Šalaj, 2013: 18);
3. nepovjerenje prema vlasti i podjela društva na dvije skupine – pošten narod i korumpiranu elitu (Šalaj, 2013: 18);
4. korištenje jednostavnog, kolokvijalnog rječnika i dijalekta te pojednostavljivanje problema (Matić, 2014: 172);
5. pobuđivanje emocija povezivanjem s nacionalizmom, religijom i sličnim (Matić, 2014: 172);
6. pojava karizmatičnog vođe koji se predstavlja kao „spasitelj naroda“ (Matić, 2014: 172).

Međutim, unatoč svim navedenim obilježjima retorike političkoga diskursa, treba istaknuti da se vjerodostojnost ipak najviše cijeni kod političara jer „*i dobra govornička izvedba i elokvencija pa čak i govorničko samopouzdanje, padaju u drugi plan ako političar izgubi kredibilitet*“ (Kišiček, 2018: 31).

1.3. Strategije izgradnje *etosa* i *patosa*

1.3.1. Karakter govornika – *etos*

Retoričari su odavno prepoznali važnost govornikova karaktera za uvjerljivost argumenta. Tako još Aristotel u svojoj Retorici ističe: “Uvjerljivost se postiže čvrstim karakterom tada kada je govor takav da govornika čini dostojnim povjerenja jer mi uopće najradije i najspremnije poklanjamo povjerenje čestitim ljudima, naročito onda kada je riječ o stvarima koje nisu jasne i u koje se može sumnjati“ (Aristotel, Rhet., 1356a). Aristotel također naglašava da govornik mora posjedovati dobar osjet, dobar moralni karakter i dobru volju, a sve ove kvalitete možemo grupirati u općeniti pojam – *etos*. Ako vjerujemo da govornik poznaje predmet o kojem govori, nema razloga obmanjivati nas i nema skrivene motive, vjerojatnije je da ćemo obraćati pozornost, biti skloniji prema onome o čemu govori i možda, u konačnici, i biti uvjereni. Govornik koji ima učinkovit *etos* posjeduje sve tri kvalitete (Fahnenstock i Secor, 2004). Pod dobrim osjetom podrazumijeva se da govornik ima znanje o subjektu o kojem govori. Drugi element *etosa* je dobra volja prema slušatelju. Ona se pokazuje tako što se publici obraćamo jezikom koji ona razumije ili korištenjem primjera pomoću kojih objašnjavamo rečeno. Govornik koji želi biti uvjerljiv u deliberativnom govoru mora prezentirati karakter koji reflektira vrijednosti njegove publike (Worthington, 2007).

U svojoj knjizi Aristotel razglaba o persuaziji kroz karakter govornika te ju objašnjava u uvjetima praktične mudrosti, vrline i dobrohotnosti odnosno kroz – *phronesis*, *arete* i *eunoia*. Onaj kome nedostaje mudrosti, griješi u svojim uvjerenjima; onaj kome nedostaje vrlina, ne može izraziti svoje mišljenje, dok onaj koji nije dobronamjerman neće ponuditi savjet koji je najbolji (Aristotel, Rhet. 1378a). *Phronesis* je grčka riječ za mudrost i inteligenciju pri čemu Aristotel ne misli na osnovu inteligencije, već na praktično znanje. Dakle, ne nužno koliko je osoba pametna, već koliko praktično može iskoristiti znanje i vještine kako bi bila korisna drugima. Stoga, razboritost – *phronesis*, koja sačinjava znanje partikularnih (konkretnih) činjenica nije karakteristika mladih osoba jer one ne posjeduju iskustvo. Aristotel zaključuje da mudrost označava razumijevanje predmeta u kombinaciji sa znanstvenim znanjem (Aristotel, EN 1140b30). *Arete* je grčka riječ za vrlinu, božanstvo, te praktički označava izvrsnost u bilo kojem obliku u kojem se ispunjava nečiji puni potencijal. Aristotel ovo naziva karakternom vrlinom koja nastaje kao posljedica navike (Aristotel, EN 1103a20). *Eunoia* je grčka riječ za dobrohotnost/dobronamjernost prema publici. U retorici se ovdje radi o vezi koju govornik njeguje sa svojom publikom kako bi zadobio njihovo

povjerenje, a njezina kvaliteta očituje se u količini emocija koje je govornik izazvao kod publike. Njihovo povjerenje je ono što govorniku daje kredibilitet i snagu kako bi uvjerio publiku (Aristotel, Rhet. 1378a). Kada je pojedinac sposoban napraviti argumente o razboritosti i vrlinama drugih, tada može uvjeriti publiku da i sam posjeduje razboritost i vrlinu, ali tek kada govornik uspostavi dobrohotnost izazvat će osjećaje kod publike (Aristotel, Rhet. 1378a16).

Fahnenstock i Secor (2004) dijele *etos* na dvije vrste – intrinzičan i ekstrinzičan. Ekstrinzičan *etos* odnosi se na govornikovu reputaciju. To su uvjerenja i stavovi koje publika ima o govorniku prije njegova govora. On može proizaći iz stručnosti ili profesionalnih kvalifikacija utemeljenih na usavršavanjima, treninzima i certifikatima ili pak iz govornikova položaja u hijerarhiji. Govorom koji čujemo i načinom na koji govornik prenosi poruku, stvara se određena impresija njegova karaktera. Ta impresija govornika koju stvara sam o sebi zove se intrinzičan *etos*. On može povećati ili čak narušiti njegov ekstrinzičan *etos*. U političkom diskursu svakako se u obzir moraju uzeti obje vrste *etosa* jer je razumno tražiti autoritet, osobu s dobrim poznavanjem određenog područja, koja ima reputaciju iskrenog i poštenog djelovanja i nema razloga zavarati nas (Kišiček, 2018: 32).

1.3.2. Djelovanje na emocije – patos

Uvjeravanje nikada ne može biti temeljeno samo na logici već nužno uključuje emocije slušateljstva jer su upravo osjećaji snaga koja pokreće ljude na djelovanje. Na političaru je odgovornost da emocije ne koristi kao sredstvo manipulacije već kao sredstvo kojim će lakše doprijeti do publike (Kišiček, 2018: 85).

Aristotel smatra da se svaka emocija treba analizirati na tri načina: stanje koliko je osoba naklonjena emocijama, objekt emocija i temelji koji su baza emocija. Djelovanje na emocije gledalo se kao na racionalan proces. Kroz argument, govornik kontrolira ono što slušač vjeruje, i tako izaziva emocionalnu reakciju. Argument se također može zloupotrijebiti tako da se izazovu neadekvatne emocije ili su emocije pojačane na bezrazložan način. Međutim, mogućnost zloupotrebe djelovanja na emocije ne znači da sve emocije moraju biti osuđivane. Govornik koji posjeduje mudrost, dobrohotnost i vrlinu podupire razumne argumente i dok to radi pobuđuje emocije koje su odgovarajuće u trenutnoj situaciji (Worthington, 2007: 117-118).

U svojim razmatranjima je li djelovanje na emocije opravdano Fahnenstock i Secor (2004) zaključuju da je nemoguće zamisliti bilo koji argument ili ljudsku aktivnost bez emocionalne dimenzije. Stoga je jedan od načina pobuđivanja *patosa* i korištenje tzv. moćnih primjera koji utječu na emocije. Tako ne pokušavamo samo pridobiti mentalnu suglasnost publike, već i ojačati njihovu emocionalnu osudu. To ne znači da se prednost daje emocionalnom u odnosu na racionalno, već je moćno slaganje i ponašanje, ako je to ono što savjetujemo. Osim ovoga, prema Walton (2007: 127) djelovanje na strah i sažaljenje dvije su vrste argumentacije široko korištene u medijskim i političkim sučeljavanjima kao i u brojnim reklamama. Retorika u masovnim medijima, kako bi bila učinkovita, mora koristiti ljudske emocije, posebice strah i sažaljenje. Oba tipa retoričke argumentacije mogu imati izrazito velik emocionalni utjecaj na masovnu publiku kada su prezentirani na pravilan način.

Svakako, jedan od najmoćnijih načina uvjeravanja publike je udruživanjem *etos*a i *patosa*. Govornik uvjerava publiku svojim *etosom* i samim doživljajem argumenta te izazivanjem emocija u publici, odnosno *patosom*. Slušajući takvog govornika publika se osjeća kao da stoji pred ogledalom i sluša svoje vlastite interese i uvjerenja. Političari se često služe ovom taktikom ujedinjavanja govornika i slušatelja identificirajući se s publikom te očekujući da se publika identificira s njima (Fahnenstock i Secor, 2004). *Patosa* ne ovisi o govornikovom karakteru ili predmetu govora, već o publici koja prima argument. Djelovanje na *patosa* se ponekad definira kao djelovanje koje potiče emocije publike izazivajući njihovo sažaljenje ili ogorčenje, beznađe ili strah. Kako bi pobudio emociju riječima govornik mora rekreirati scenu ili događaj koji bi u realnim okolnostima pobudio emociju (Fahnenstock i Secor, 2004).

2. Argumentacija u političkom diskursu

Kao što je navedeno, u 20. stoljeću retorika ponovno dobiva na važnosti, a paralelno s njome povećava se i zanimanje za argumentaciju. S njome se tako danas susrećemo na političkim okupljanjima, u reklamama, medijskim kampanjama, raznim sučeljavanjima i drugim prigodama koje nalazimo u tiskanim i elektronskim medijima. Stoga ni ne čudi da su mnogobrojni teoretičari pokušali definirati što je argumentacija i u kakvom je odnosu s retorikom.

S obzirom na to da političari nastoje publiku uvjeriti u svoju tvrdnju za Aristotela osnovni zadatak retorike nije samo uvjeravanje, nego upravo i iznalaženje uvjerljivog (Beker, 1997: 19). Sukladno tomu, Aristotel definira retoriku kao „*sposobnost teorijskog iznalaženja uvjerljivog u svakom datom slučaju*“ (Aristotel, Rhet. 1355b). Antička retorika koju su predstavljali sofisti podučavala je kako u uvjeravanju biti što uspješniji bez obzira na istinu, a Aristotel je poseban značaj pridavao načinima kako biti što uvjerljiviji čime do izražaja dolazi argumentacija. Aristotel je smatrao da je uvjerljivost nužna da bi se nešto moglo argumentirati, a o argumentaciji je ovisila uspješnost govora. Uvjerljivost se mogla postići na tri načina – kroz *etos*, *patos* i *logos*. Najznačajniji je bio ugled govornika – *etos*, a to je značilo da publika vjeruje u izrečeno na temelju karaktera i vjerodostojnosti govornika. Ugled govornika smatrao se glavnim elementom političkih govora jer je govornik svojim dobrim karakterom i vjerodostojnošću pridonosio uvjerljivosti: „*Uvjerljivost se postiže čvrstim karakterom tada kada je govor takav da govornika čini dostojnim povjerenja, jer mi najradije i najspremnije poklanjamo povjerenje čestitim ljudima, pogotovo onda kada je riječ o stvarima koje nisu jasne i u koje se može sumnjati*“ (Aristotel, Rhet. 1356a). Osim *etosom*, uvjerljivost se postiže i emocijom, odnosno *patosom* jer ljudi donosi odluke na temelju osjećaja koje je govornik u njima pobudio. Treći element kojim se postiže uvjerljivost je sam govor – *logos* kojim govornik izvodi stvarnu ili prividnu istinu (Aristotel, Rhet., 1356a). Međutim, Aristotel naglašava da se unatoč važnosti karaktera govornika, povjerenje mora temeljiti na argumentaciji, a ne na našem uvjerenju o govornikovu karakteru. S obzirom na potkrijepe u *etosu*, *patosu* i *logosu*, Aristotel je odredio tri vrste govora: sudski, epideiktički i politički govor. Tako će kasnije *logos* prevladavati u sudskim govorima, *patos* u epideiktičkim, a *etos* ponajviše u političkim govorima (Beker 1997: 19). Upravo je Aristotelovo razlikovanje triju vrsta govora relevantno je za ovaj rad jer obuhvaća spoznaje o obilježjima političkog govora i o argumentaciji unutar njega.

Kada govorimo o novijim teorijama i poimanjima retorike i argumentacije, valja istaknuti onu Chaima Perelmana koji u knjizi *The Realm of Rhetoric* (1982: 11) argumentaciju vidi kao djelovanje na publiku čiji je cilj promijeniti uvjerenja publike putem diskursa i koja se trudi postići susret misli umjesto nametanja volje putem prisile ili uvjetovanja. Prema Perelmanu (1982) argumentativni čin sastoji se od tvrdnje, određenoga slušateljstva, okolnosti i razloga, odnosno potkrijepa. Tvrdnja ili teza treba biti jedna izjavna, stilski nebojena rečenica koja je branjiva, netrivialna i zanimljiva publici. Tvrdnja je branjiva ako govornik za

istu pronađe barem jedan jaki argument. Istovremeno, ona mora obuhvaćati nešto s čime se publika neće složiti, odnosno mora zadovoljiti kriterij netrivialnosti.

Groarke i Tindale (2013: 3) upućuju na dobrobit proučavanja argumentacije i pogrešaka do kojih dolazi zbog njezine kompleksnosti.

Prema Škariću (2011: 13) argumentacija je oblikovanje teksta, kojim se pridobiva razumski. Snaga argumenta u pridobivanju ne leži u snazi istine koju oni iznose nego u uvjerenju slušatelja da bi izneseno moglo biti istinito. Sud koji treba argumentirati ili obrazložiti, da bi bio razumski prihvaćen, zove se tvrdnja. Tvrdnju treba obrazložiti ili argumentirati ako je ona u bilo kojoj količini publici neprihvatljiva, tj. ako postoji stanovit početni *disens*. Škarić (2011) također navodi kako sama tvrdnja nije dovoljna u argumentiranju, već ju je potrebno potkrijepiti očitostima koje onda povezujemo u tvrdnju logičkim vezama. Očitosti određuje kao „*članak u argumentu koji je publici sam po sebi prihvatljiv. On nije sporan u smislu da bi ga trebalo argumentirati, ali može biti upitna njegova točnost pa se na njega prigovara s ispravkom pogrešnog navoda ili se propitkuje točnost navoda.*“ (Škarić, 2011: 25). Vrste očitosti koje postoje su: definicije, topisi, stereotipi, citati, autoriteti, zakoni, slučajevi (primjeri), ilustracije, podatci, činjenice, svjedočenja. Očitosti mogu biti povezane s tvrdnjom preko pet logičkih veza: dedukcija, indukcija, analogija, kauzalnost i semiotičnost (Škarić, 2011).

Fahnenstock i Secor (2004) navode četiri vrste tvrdnji koje su podijeljene s obzirom na pitanje kojim se bave. Činjenične tvrdnje odgovaraju na pitanje „*što je nešto*“ i odnose se na prirodu stvari. Želimo odgovor u obliku tvrdnje koja izgrađuje ili definira prirodu našega predmeta. U slučaju događaja želimo znati je li se dogodio i što se točno dogodilo. Tvrdnja koja odgovara na ova pitanja uvijek uključuje definicije i činjenice, a građa činjenica i definicija uvijek je međusobno povezana. Uzročno-posljedične tvrdnje odgovaraju na pitanje „*zašto je nešto*“, „*kako je došlo do toga*“ i bave se vezom uzroka i posljedice. Pitamo se što određeni trendovi uzrokuju, a što je uzrokovalo njih. Vrijednosne tvrdnje odgovaraju na pitanje „*kakvo je nešto*“, a pitanja poput ovih koriste se u evaluaciji argumenata. Posljednja vrsta su političke tvrdnje kojima se izjavljuje „*što treba učiniti*“, odnosno o odlukama koje treba donijeti s posljedicama u budućnosti. Prijedlog rješavanja problema može proći nekoliko stadija, govoreći da problem postoji, da je loš jer ugrožava moralni standard ili dovodi do loših posljedica i da će predloženo djelovanje zadovoljiti moralni standard i imati pozitivne posljedice.

3. Argumentacijske pogreške

Kako bi pobijedili protukandidate u raspravi ili jednostavno manipulirali situacijom, politički govornici pribjegavaju korištenju argumentacijskih pogrešaka. Budući da je teško izdvojiti jednu definiciju argumentacijske pogreške, rad u nastavku daje pregled nekoliko najčešćih definicija s kojima se susrećemo u literaturi.

Pogreškama u argumentaciji bavio se još Aristotel (Kišiček, 2010: 130), koji je u djelu *O sofističkim pobijanjima* napravio prvi popis pogrešaka. Najopsežniji pregled pogrešaka daje Charles Hamblin u svojoj knjizi *Fallacies*, gdje iznosi više od 200 argumentacijskih pogrešaka (Kišiček, 2010: 130). Prema njemu pogrešan argument je onaj koji izgleda poput valjanog, ali on to zapravo nije (Hamblin, 1970: 12). Weston (1992: 81) pogreške u argumentaciji definira kao greške u procesu argumentiranja koje su „toliko česte i privlačne da čak imaju svoje ime“. Copi i Cohen (1990: 89) tumače ih kao pogreške u zaključivanju ili u argumentu. Škarić (2011) ih definira kao lažne argumente te navodi: *"slikovito se lažni argumenti mogu odrediti kao parafraze pravih argumenata. Naime, u njima se prepoznaju konture pravih, ali imaju ozbiljnu devijaciju koja ih diskvalificira. U logičkoj definiciji lažni argumenti su figure čije konture odstupaju od oblika ispravnih argumenata."* (Škarić, 2011: 85). Walton (2007: 173) ističe da ljudi u mnogim slučajevima rade argumentacijske pogreške, ne zato što žele manipulirati publikom, već zato što je njihova posvećenost vlastitome stajalištu tolika da škodi njihovom zaključivanju. Također, ukazuje na razliku između slabog i pogrešnog argumenta. Pogrešan argument varljiva je sofistička taktika kojom se nastoji izvući najbolje u govoru na neprimjeren način. Prema Fahnenstock i Secor (2004: 65) podjela pogrešaka na koju najčešće nailazimo, a potječe još od Aristotela, jest podjela na paralogizme i sofizme. Paralogizmima se nazivaju nesvjesne, nehotečne pogreške koje činimo bez namjere da nekoga prevarimo, dok su sofizmi namjerne pogreške koje činimo u cilju zbunjivanja i manipuliranja protivnikom ili publikom.

Prema Christopheru Tindaleu (2007: 1) argumentacijska pogreška jest posebna vrsta pogreške koja potkopava snagu logike u argumentu tako što ju iskrivljuje ili na neki način prikriva. Logičke pogreške dijeli u šest glavnih kategorija: pogreške irelevantnosti, pogreške u jeziku, ad-argumenti, pogreške u zahvaćanju uzorka, pogreške u uzročno-posljedičnim vezama te pogreške u analogijama. Među najčešće pogreške irelevantnosti ubrajaju se *Straw Man* i *Red Herring*. Metaforički naziv *Straw Man* podrazumijeva implicitno proširivanje protivnikove tvrdnje, tj. pogrešno tumačenje iste. Baron (2007: 172) navodi da do ove

pogreške često dolazi zbog pristranosti s obzirom na potvrdu (*Confirmation Bias*) kada se prednost daje onoj informaciji koja potvrđuje predrasude pojedinca. Pogreška *Red Herring* označava uvođenje nove teze koja je slušateljima jednako zanimljiva zbog čega niti ne primjećuju da se govornik udaljio od zadane teme. Uz spomenute dvije, u pogreške irelevantnosti ubraja se i irelevantan zaključak – *Non Sequitur*, odnosno zaključak koji ne slijedi iz premisa. Pogreške u jeziku odnose se na svjesno ili nesvjesno stvaranje nejasnoća koristeći određene riječi (manipuliranje jezikom). U njih se ubrajaju amfibolija, ekvivokacija, kompleksno pitanje i *petitio principii*. Kada je riječ o amfiboliji, nejasnoće nastaju zbog rečenične strukture, odnosno riječi su same po sebi jasne i jednoznačne, ali kada se spoje u rečenicu, mogu izazvati nejasnoće. Ekvivokacija je pogreška koja se u proceduri argumentacije javlja češće (i češće je namjerna), a odnosi se na korištenje riječi čije se značenje može protumačiti na više načina. Često se događa da se usred argumentacije izmjeni značenje riječi. Kompleksno pitanje nejasno je pitanje na koje nema jednostavnoga odgovora. Konstruirano je tako da onaj koji odgovara na pitanja mora priznati nešto što mu može biti na štetu. Posljednja u nizu je pogreška *petitio principii*, tj. cirkularna argumentacija, kada sama tvrdnja postaje argument. U javnom govoru čest je slučaj da se tijekom sučeljavanja napada sam govornik, a ne njegova tvrdnja. Ovakva skupina pogrešnih argumenata naziva se *ad hominem* argumenti. Već je Aristotel govorio o važnosti *etos*a u argumentaciji pa je stoga i napad na tu vjerodostojnost važan. Postoji nekoliko vrsta *ad hominem* argumenata. Općeniti, generalni *ad hominem* koristi se kako bi se umanjila nečija vjerodostojnost ili stručnost u određenom području. Uvredljivim argumentom *ad hominem* (*ad personam*) napada se karakter govornika najčešće koristeći detalje iz njegova privatnoga života koji su obično irelevantni za raspravu. Situacijski *ad hominem* upotrebljava se kada se želi osporiti nečija tvrdnja optužbom za pristranost. Njime se ne napadaju okolnosti koje su dovele do njegove tvrdnje. *Tu quoque* argumenti temelje se na isticanju nedosljednosti između onoga što osoba govori i što radi ili nedosljednosti onoga što govori sada, a što je govorila u prošlosti. *Ad populum* se temelji na općem mišljenju ljudi, tj. pretpostavci da je nešto takvo jer većina ljudi to misli, dok se argumentom *ad baculum* prijeti lošom posljedicom ako suprotna strana ne izvrši ono što se od nje očekuje. Često se u javnim govorima nastoji pobuditi emocije kod publike pa se pojavljuje pogreška *ad misericordiam* u kojoj se emocije koriste umjesto argumentiranja. Pogreška *ad ignorantiam* sastoji se tvrdnji da je nešto točno zato što nema dokaza da nije. Posljednja u ovom nizu jest *ad verecundiam*, odnosno pogrešno korištenje argumenta autoriteta. O opravdanosti *ad hominem* argumenata govorio je i Walton (1995: 111). Prema njemu, legitimnost *ad hominem* argumenata ovisi o kontekstu. Tako direktni

(uvredljivi) *ad hominem* može biti opravdan zato što napad na primjerice iskrenost, poštenje ili povjerenje optuženog često može narušiti kredibilitet izvora. Među pogreškama zahvaćanja uzorka najčešće nailazimo na generalizacije, nepouzdanu statistiku, pristranost u statistici ili pak pogreške u mjerenjima. Generalizacija označava pripisivanje određenih osobina cijeloj grupi, a ne individualno. Prema Fischhoff i suradnicima (1977) do generalizacije, kao i do već spomenute pogreške *ad verecundiam* dolazi zbog pristranosti govornika, odnosno onoga što Correia (2012: 230) naziva tzv. efekt iznad prosjeka (*Above-average Effect* ili *Illusionary Superiority*) koji označava tendenciju da se preuveličaju nečije pozitivne kvalitete, a umanje negativne strane jer pretpostavljamo da o određenoj temi znamo puno više od svojih suparnika pa pretjerujemo s uvjeravanjem. Dvije su najčešće vrste generalizacije *secundum quit* i *Gambler's Fallacy*. *Secundum quit* označava pogrešku primjene nekog univerzalnog pravila i na slučajeve na kojima nije primjenjiva, dok se *Gambler's Fallacy* sastoji u pogrešnom vjerovanju da ako se nešto dugo nije dogodilo, veća je vjerojatnost da hoće. Kod pogrešaka u uzročno-posljedičnim vezama valja istaknuti *post hoc ergo propter hoc*, u kojoj se dva događaja uzročno-posljedično povezuju samo zato što su povezani vremenski, i *Slippery Slope* gdje nije sasvim jasno kako će postavljeni uzrok dovesti do negativne posljedice. Pogreške u analogiji odnose se na slučajeve u kojima je premala sličnost između dvije pojave da bi analogija bila zdravorazumski prihvatljiva.

Neki od suvremenih teoretičara poput Correie (2012: 223-224) naglašavaju kako do argumentacijskih pogrešaka dolazi zbog pristranosti govornika, odnosno jer se osobe određenih političkih stajališta (nenamjerno) fokusiraju na informacije koje potvrđuju njihovo stajalište, a predvide one koje se protive njihovom stajalištu. Perelman i Olbrechts-Tyteca (1969: 119) odlaze toliko daleko i objašnjavaju da je svaka argumentacija neizbježno pristrana: „*Svaka argumentacija je selektivna. Ona odabire elemente i metodu koja ih čini stvarnima. Radeći tako ne može zaobići otvorenost prema optužbama o nedovršenosti, a time i naklonosti i pristranosti.*“ Unatoč tome, smatraju da se, do određene granice, moguće suprotstaviti ovoj tendenciji usvajanjem kontrolne strategije kojom se osigurava racionalnost kognitivnih procesa u argumentiranju.

4. Ciljevi i hipoteze

Ovim se radom žele usporediti obilježja političkoga diskursa u sučeljavanju dvoje američkih predsjedničkih kandidata u 2016. godini. S obzirom na to, cilj rada je prepoznati kako su kandidati prilikom sučeljavanja formulirali svoje tvrdnje, koje su vrste tvrdnji najčešće izrečene, kakve su argumente imali te postoje li, i ako da, koje argumentacijske pogreške. Prema Fahnestock i Secor (2004) u političkim govorima najviše se očekuju političke tvrdnje koje se sastoje od tri dijela: preliminarnu argumentaciju, tvrdnje i argumenta. Stoga će se u ovome radu pokušati utvrditi formiraju li predsjednički kandidati na ovaj način svoje tvrdnje. Radom se želi doći do zaključka postoje li razlike u količini i vrsti tvrdnji, izboru argumenata, pogrešaka u argumentaciji i strategijama u izgradnji *etosa*.

Kao što je navedeno, u političkim govorima najviše se mogu očekivati političke tvrdnje (Fahnestock i Secor, 2004) pa je pretpostavka da će to biti slučaj i u ovom radu. Jedna od karakteristika retorike političkoga diskursa je heterogena publika zbog koje u argumentaciji često dolazi do pogreške generalizacije (Zarefsky, 2008). Analiza pogrešaka u Hrvatskom saboru (Kišiček i Stanković, 2011) pokazala je da su najčešće pogreške s kojima se možemo susresti *ad populum* i *ad hominem*, dok su prema Westonu (1992: 81-84) to generalizacija iz nepotpune informacije i zanemarivanje alternativa. Stoga se očekuje da će i u ovom slučaju diskreditiranje biti najviše usmjereno na *etos* kandidata. Od ostalih argumentacijskih pogrešaka, Kišiček i Stanković (2011) navode zanemarivanje alternative, uvođenje nove teme, *ad misericordiam*, *non sequitur* i *ad baculum* pa navedene pogreške možemo očekivati i u ovome radu. Također Kišiček (2008: 198) u svojem istraživanju pokazuje da muškarci češće koriste *ad hominem* i *ad populum*, dok je kod žena istaknutiji *ad misericordiam*. Isto istraživanje pokazalo je da žene često koriste argumente autoriteta u kojima se pozivaju na stručnjake ili više instance, a muškarci posredno ili neposredno navode sebe kao autoritet. Kod muških i ženskih govornika u jednakoj mjeri pronađene su pogreške uzročno-posljedične veze i promjena teme. Kako na ovim izborima imamo jednu predsjedničku kandidatkinju i jednoga kandidata, rad će istražiti potvrđuju li se navedeni rezultati i u ovome slučaju.

5. Metodologija

5.1. Analizirani korpus

Za istraživanje političkog diskursa odabrana su tri sučeljavanja održana u svrhu izbora predsjednika Sjedinjenih Američkih Država. U ovom tipu emisije dvoje predsjedničkih kandidata iznosi mišljenja i stajališta iz različitih područja društvenoga života i djelovanja predsjednika države. Kandidati odgovaraju na pitanja koja im postavlja voditelj. Sučeljavanje se održava s namjerom kako bi gledatelji dobili što kvalitetniji uvid u stajališta kandidata i tako što bolje donijeli odluku za koga će glasovati. Stoga su u radu analizirane tri audio-vizualne snimke, odnosno transkripti sučeljavanja predsjedničkih kandidata.

Prvo predsjedničko sučeljavanje održalo se u ponedjeljak, 29. rujna 2016. na Sveučilištu Hofstra, u New Yorku, a vodio ga je Lester Holt s televizije NBC. Sučeljavanje, koje je trajalo 90 minuta, podijeljeno je u šest segmenata od kojih je svaki bio dug 15 minuta. Segmenti su obuhvaćali tri teme – dostizanje prosperiteta, američki smjer i osiguranje Amerike. Na početku segmenta, voditelj je postavio pitanje na koje je svaki kandidat mogao odgovoriti u roku od dvije minute. Ostatak vremena u segmentu bio je predodređen za otvorenu raspravu.

Drugo predsjedničko sučeljavanje održalo se u nedjelju, 9. listopada 2016. na Sveučilištu Washington, u Saint Louisu. Sučeljavanje je koncipirano kao susret s građanima, a publika se sastojala od gledatelja koje je odabrala organizacija *Gallup*. Sučeljavanje je zamišljeno tako da polovicu pitanja postavljaju gledatelji iz publike, a drugu polovicu voditelji. Nakon prikupljenog određenog broja pitanja, javnost je na stranici *Open Debate Coalition's* mogla glasovati za ona koja žele čuti u sučeljavanju. Odabrano je 30 najpoželjnijih pitanja, a voditelji su u konačnici odlučivali o tome koja će pitanja uputiti kandidatima. Voditelji sučeljavanja bili su Anderson Cooper s televizije CNN i Martha Raddatz s televizije ABC. Sučeljavanje se sastojalo od osam glavnih pitanja, koja su postavljali gledatelji iz publike, te potpitanja, koja su postavljali voditelji. Svaki kandidat imao je dvije minute za odgovor te jednu minutu za pitanja voditelja.

Posljednje predsjedničko sučeljavanje održano je u srijedu, 19. listopada 2016. na Sveučilištu Nevada, u Las Vegasu. Format je bio jednak kao i u prvom sučeljavanju, odnosno trajalo je 90 minuta koje su bile podijeljene u šest segmenata od kojih je svaki segment trajao 15 minuta. Svaki segment počinjao je pitanjem voditelja, a kandidati su imali dvije minute za

odgovor. Preostalo vrijeme koristilo se za rasprave. Sučeljavanje je obuhvaćalo nekoliko tema: dugovi i pravo, imigracija, ekonomija, Vrhovni sud, goruće teme vezane uz vanjsku politiku i kompetentnost kandidata za mjesto predsjednika. Voditelj posljednjeg sučeljavanja bio je Chris Wallace s televizije *Fox News Channel*.

Sva tri sučeljavanja emitirana su uživo na nekoliko televizija od kojih su najistaknutije: C-SPAN, ABC, CBS, FOX, NBC, CNN, *Fox News*, *Fox Business Network*, and MSNBC.

5.2. Kratke biografije govornika

Hillary Clinton rođena je 26. listopada 1947. godine u Chicagu. Završila je Pravni fakultet na Sveučilištu Yale, a od 1993. do 2001. bila je prva dama Sjedinjenih Američkih Država. Od 2001. do 2009. godine obavljala je dužnost senatorice Sjedinjenih Američkih Država, a za vrijeme mandata predsjednika Baracka Obame, postaje državna tajnica u razdoblju od 2009. do 2013. godine. U proljeće 2015. objavila je svoju kandidaturu na američkim predsjedničkim izborima čime je postala prva žena u američkoj povijesti koja je postala predsjednička kandidatkinja jedne od najvećih političkih stranki. U svojoj mladosti bila je aktivna u grupi mladih Republikanaca i u kampanji za republikanskoga predsjedničkog kandidata Barryja Goldwatera 1964. godine. 1968. postala je dio Demokrata.

Donald Trump rođen je 16. lipnja 1946. godine u New Yorku. 1968. godine završio je ekonomiju u Wahrtonovoj školi za financije na Sveučilištu u Pennsylvaniji. Nakon diplomiranja, karijeru je započeo u tvrtki svojega oca, *Elizabeth Trump & Son*. 1971. godine dobio je kontrolu nad tvrtkom te ju kasnije preimenovala u *Trump Organization*. 1975. počeo se baviti nekretninama, a pet godina kasnije otvara *Grand Hyatt* zbog čega je postao najpoznatiji graditelj stambenih naselja. 1973. optužen je za rasnu diskriminaciju prilikom iznajmljivanja nekretnina, no spor je okončan nagodbom. 7. srpnja 1999. Trump je zatražio formiranje istraživačkog komiteta kako bi se pridružio stranci *Reform* i postao njihov kandidat na predsjedničkim izborima 2000. godine. Ipak, kandidaturu je povukao, a u narednim godinama povezuje ga se s brojnim pojavljivanjima u televizijskim emisijama zabavnog karaktera. 2012. godine ponovno je obznanio mogućnost kandidature za predsjednika. U tom periodu pokrenuo je i pokret *Birther* kojim se htjelo utvrditi da predsjednik Obama nije rođen

u Sjedinjenim Američkim Državama što je izazvalo brojne kontroverze. Konačno, 16. lipnja 2016. objavio je svoju kandidaturu za predsjednika Sjedinjenih Američkih Država.

5.3. Rezultati predsjedničkih izbora 2016.

Redoviti izbori za predsjednika Sjedinjenih Američkih Država održani su 8. studenoga 2016. Na njima su sudjelovali Donald Trump, predstavnik Republikanaca, i Hillary Clinton, predstavnica Demokrata, koji su, između ostalih 10 kandidata, uspjeli izboriti mjesto za ulazak u drugi krug. Iako je Hillary Clinton osvojila 65.483.780 tzv. popularnih glasova (eng. *popular votes*), što je preko 2.7 milijuna više od njezinoga protukandidata, za 45. američkog predsjednika izabran je Donald Trump s osvojenih 306 (od ukupno 538) glasova izbornika. Naime, primjena elektoralnog sustava glasovanja (eng. *electoral college*) uspostavljena je kao jedna vrsta kompromisa između izborne volje građana, odnosno njihovih popularnih glasova i potrebe da se bar donekle uspostavi ravnopravnost između država različite veličine. Donald Trump pobijedio je u 34 od ukupno 56 saveznih zemalja.

6. Analiza i rasprava

6.1. Prvo sučeljavanje

Prvo predsjedničko sučeljavanje održano je 26. rujna 2016. na Sveučilištu Hofstra u Hempsteadu. 90-minutno sučeljavanje podijeljeno je u šest segmenata od kojih je svaki bio dug 15 minuta, a razrađene su tri teme – postizanje prosperiteta, smjer u kojem će se Amerika razvijati i osiguranje iste. Na početku svakog segmenta, voditelj je postavio pitanje na koje je svaki kandidat mogao odgovoriti u roku od dvije minute. Ostatak vremena u segmentu bio je predodređen za otvorenu raspravu¹.

Sučeljavanje je otvoreno temom dostizanja prosperiteta, odnosno pitanjem zašto je pojedini kandidat bolji izbor od svog protukandidata za otvaranje novih radnih mjesta koja će priskrbiti financijska sredstva američkim radnicima. Odgovor na ovo pitanje Clinton započinje retoričkim pitanjem (*„Središnje pitanje na ovim izborima je kakva zemlja zapravo*

---

¹ Sve citate u sučeljavanjima prevela je autorica rada, a originalan tekst dostupan je u fusnotama.

želimo biti i kakvu ćemo budućnost graditi zajedno.²“) nakon čega odmah prelazi na prijedlog rješavanja problema („To znači radna mjesta u infrastrukturi, naprednoj proizvodnji, inovativnosti i tehnologiji, čistoj, obnovljivoj energiji i malim tvrtkama jer će većina novih radnih mjesta doći iz malog poduzetništva. Također želim vidjeti više tvrtki koje rade na podjeli dobiti. Učinit ćemo to tako što će bogati platiti svoj udio i zatvoriti rupe u tvrtkama³“). Iako u navedenom primjeru to nije slučaj, Clinton često odgovore na pitanja započinje preliminarnom argumentacijom koju, u sljedećem primjeru, potkrepljuje očitostima („Pitanje rase ostaje značajan izazov u našoj zemlji. Nažalost, rasa i dalje određuje previše, često određuje gdje ljudi žive, određuje kakvu vrstu obrazovanja mogu dobiti u svojim javnim školama i, da, određuje kako ih se tretira u sustavu kaznenog pravosuđa. takva dva tragična primjera vidjeli smo upravo u Tulsi i Charlotte⁴.“), a zatim iznosi političke tvrdnje („Moramo vratiti povjerenje između zajednica i policije. Moramo raditi kako bismo osigurali svojoj policiji najbolju obuku, najbolje tehnike, da su dobro pripremljeni za uporabu sile samo u slučaju kada je to potrebno⁵“). Međutim, ne argumentira uvijek sve navode pa tako u ovom primjeru argumentira samo jednu tvrdnju („Moramo se uhvatiti u koštac s količinom nasilja prouzrokovano korištenjem pištolja, što doprinosi brojnim problemima s kojima se danas susrećemo⁶“). Clinton pokušava pobiti Trumpovu tvrdnju („Ali mi moramo uvijek biti sigurni da držimo ljude na sigurnom. Postoje pravi načini za to, ali postoje i načini koji nisu djelotvorni. Zaustavljanje i zastrašivanje utvrđeno je neustavnim, dijelom zbog toga što je bilo neučinkovito. Nije učinilo ono što je trebalo učiniti⁷“). Još jedan primjer preliminarne argumentacije vidljiv je u odgovoru na pitanje o rasnoj diskriminiranosti: "Ali bilo je nekih problema, nekih neželjenih posljedica. Previše mladih Afroamerikanaca i Latino muškaraca završilo je u zatvoru zbog nenasilnih prekršaja. Jednostavno je činjenica da, ako ste mladi afroamerički muškarac i ponašate se jednako kao i mladi bijelac, vjerojatno ćete biti uhićeni,

---

² „The central question in this election is really what kind of country we want to be and what kind of future we'll build together“

³ „That means jobs in infrastructure, in advanced manufacturing, innovation and technology, clean, renewable energy, and small business, because most of the new jobs will come from small business. I also want to see more companies do profit-sharing. We're going to do it by having the wealthy pay their fair share and close the corporate loopholes.“

⁴ „Race remains a significant challenge in our country. Unfortunately, race still determines too much, often determines where people live, determines what kind of education in their public schools they can get, and, yes, it determines how they're treated in the criminal justice system. We've just seen those two tragic examples in both Tulsa and Charlotte.“

⁵ „We have to restore trust between communities and the police. We have to work to make sure that our police are using the best training, the best techniques, that they're well prepared to use force only when necessary.“

⁶ „And we have to tackle the plague of gun violence, which is a big contributor to a lot of the problems that we're seeing today.“

⁷ „But we do always have to make sure we keep people safe. There are the right ways of doing it, and then there are ways that are ineffective. Stop-and-frisk was found to be unconstitutional and, in part, because it was ineffective. It did not do what it needed to do.“

*optuženi, osuđeni i zatvoreni. Zato se moramo sustavno baviti rasizmom u našem sustavu kaznenog pravosuđa*⁸.

U svojim odgovorima, Clinton koristi strategije izgradnje *etos*a i *patosa* koje su tipične za deliberativno govorništvo. Jedan od primjera djelovanja na *patos* publike je: *"Danas je mojoj unuci drugi rođendan, pa mnogo o ovome razmišljam"*⁹. Kako bi bila što uvjerljivija, Clinton često povezuje *etos* i *patos*, odnosno *etos* gradi djelovanjem na emocije publike. Iz navedenog primjera vidljivo je da želi prikazati kako brine o budućnosti djece u Sjedinjenim Američkim Državama, odnosno ističe svoju dobrohotnost kao jedan od elemenata *etos*a. Isto postiže i kroz primjer svoga oca gdje naglašava svoje korijene i razumijevanje financijskih teškoća s kojima se susreću američke obitelji: *"Ne vjerujem u to. Moje iskustvo je drugačije. Moj otac je bio mali poduzetnik. Mnogo je radio. Tiskao je tekstilne tkanine za stolove, zatim bi ih izvadilo, obradio u sitotisku i odložio boju, uzeo gumenjak i nastavio dalje"*¹⁰. Clinton također koristi ekstrinzični *etos*: *"Bila sam uključena u brojne pokušaje izbacivanja vodstva Al Qaide kada sam bila državna tajnica, uključujući, naravno, i izbacivanje bin Laden"*¹¹. Također, svoj *etos* gradi i pobijanjem suparnikova pri čemu koristi i argumentacijsku pogrešku *ad hominem* pa tako koristi njegove navode i podatke o tvrtki koju posjeduje: *"Kad već govorimo o vašem poslovanju, šest puta ste doživjeli poslovni bankrot. Postoji mnogo velikih poslovnih ljudi koji nikada nisu bankrotirali. Nazivate se kraljem duga. Govorite o utjecaju. Čak ste u jednom trenutku sugerirali da biste pokušali pregovarati o nacionalnom dugu Sjedinjenih Američkih Država"*¹². *Ad hominem* argumenti najčešći su u političkim sučeljavanjima, no ne moraju uvijek nužno biti argumentacijska pogreška. Brojni suvremeni autori ističu kako *ad hominem* nije argumentacijska pogreška ako se ne napada karakter govornika, već ako se protuargument odnosi na njegovu tvrdnju, što vrijedi u ovom slučaju. Uz to, Clinton navodi načine kako se obraniti od ISIS-a čime ujedno i pobija Trumpove tvrdnje te narušava njegov

---

⁸ „But there were some problems, some unintended consequences. Too many young African-American and Latino men ended up in jail for nonviolent offenses. And it's just a fact that if you're a young African-American man and you do the same thing as a young white man, you are more likely to be arrested, charged, convicted, and incarcerated. So we've got to address the systemic racism in our criminal justice system.“

⁹ „Today is my granddaughter's second birthday, so I think about this a lot.“

¹⁰ „I don't buy that. I have a different experience. My father was a small-businessman. He worked really hard. He printed drapery fabrics on long tables, where he pulled out those fabrics and he went down with a silkscreen and dumped the paint in and took the squeegee and kept going.“

¹¹ „I was involved in a number of efforts to take out Al Qaida leadership when I was secretary of state, including, of course, taking out bin Laden.“

¹² „And when we talk about your business, you've taken business bankruptcy six times. There are a lot of great business people that have never taken bankruptcy once. You call yourself the King of Debt. You talk about leverage. You even at one time suggested that you would try to negotiate down the national debt of the United States.“

etos („Nadam se da oni koji kontroliraju činjenice šire svoj opseg i naporno rade. Donald je podržao invaziju Iraka. On je zapravo zagovarao radnje koje smo poduzeli u Libiji i poticao na izbacivanje Gadafija, nakon što je jednom ustvari surađivao s njim. Zato moramo učiniti sve što je u našoj moći kako bismo privukli stručnjake iz Europe, Srednjeg Istoka. To znači da moramo blisko surađivati s našim saveznicima, a to je nešto što je Donald snažno odbacio. Donald je dosljedno vrijeđao muslimane u inozemstvu, muslimane kod kuće, onda kada trebamo surađivati s muslimanskim narodima i s američkom muslimanskom zajednicom. Oni su na prvoj liniji bojišnice. Oni nam mogu pružiti informacije koje možda nigdje drugdje ne možemo dobiti. Oni trebaju imati blisku suradnju s policijom u tim zajednicama.¹³“) te pozvanjem na njegov temperament: "Zapravo, njegov kavalirski stav o nuklearnom oružju duboko zabrinjava. To je prijetnja broj jedan s kojom se suočavamo u svijetu. I tim više postaje prijetnja ako će teroristima ikada biti dostupan nuklearni materijal. Dakle, čovjek kojeg može isprovocirati običan komentar na Twitteru ne bi trebao imati prste u blizini nuklearnih kodova, bilo tko, tko se imalo razumije u ovo, trebao bi biti zabrinut¹⁴".

U svojoj argumentaciji, Clinton koristi brojne potkrijepe od kojih su najčešće činjenice i podaci: „Mislim da je trgovina važno pitanje. Naravno, mi činimo 5 % svjetske populacije, stoga moramo trgovati s ostalih 95%. I moramo imati pametne, poštene trgovinske dogovore.¹⁵“, a ponekad pripremljenost za sučeljavanje pokazuje iznošenjem statistika: "Sada vjerujem u lokalnu policiju. Zapravo, nasilni zločini čine polovicu onih iz 1991. Zločin vlasništva je smanjen za 40%. Jednostavno ne želimo vidjeti kako se sve to vraća na staro. Imali smo 25 godina dobre suradnje¹⁶". U odgovoru na pitanje o poreznoj politici argumentaciju kreće pobijanjem njegove tvrdnje, odnosno pozivanjem na primjer iz prošlosti koji je već spominjala prilikom odgovaranja na prvo pitanje („...kao što sam rekla, izmišljena

---

¹³ „I hope the fact-checkers are turning up the volume and really working hard. Donald supported the invasion of Iraq. He actually advocated for the actions we took in Libya and urged that Gadhafi be taken out, after actually doing some business with him one time. So we've got to do everything we can to vacuum up intelligence from Europe, from the Middle East. That means we've got to work more closely with our allies, and that's something that Donald has been very dismissive of. Donald has consistently insulted Muslims abroad, Muslims at home, when we need to be cooperating with Muslim nations and with the American Muslim community. They're on the front lines. They can provide information to us that we might not get anywhere else. They need to have close working cooperation with law enforcement in these communities.“

¹⁴ „And, in fact, his cavalier attitude about nuclear weapons is so deeply troubling. That is the number-one threat we face in the world. And it becomes particularly threatening if terrorists ever get their hands on any nuclear material. So a man who can be provoked by a tweet should not have his fingers anywhere near the nuclear codes, as far as I think anyone with any sense about this should be concerned.“

¹⁵ „Well, I think that trade is an important issue. Of course, we are 5 percent of the world's population; we have to trade with the other 95 percent. And we need to have smart, fair trade deals.“

¹⁶ „Now, I believe in community policing. And, in fact, violent crime is one-half of what it was in 1991. Property crime is down 40 percent. We just don't want to see it creep back up. We've had 25 years of very good cooperation.“

trickle-down (kapajuća) ekonomija. Trickle-down (kapajuća ekonomija) nije uspjela. To nas je dovelo do nereda u kojem smo bili u 2008. i 2009. godini. Smanjenje poreza za bogate nije uspjelo.¹⁷) te slabim argumentom autoriteta kojim definira generalnu skupinu ljudi, ali ne navodi na koga se točno referira (*„I mnogo stvarno pametnih, bogatih ljudi to zna. Oni kažu da moramo učiniti više kako bismo doprinijeli ponovnoj izgradnji srednje klase¹⁸“*). Na kraju daje primjere kako će pristupiti problemu (*„Želim izgraditi srednju klasu, ulaganjem u srednju klasu, oslobađajući studente od duga, tako da više mladih ljudi može steći obrazovanje, pomažući ljudima da refinanciraju svoj dug za koledž po nižoj stopi. To su stvari koje će uistinu povećati gospodarstvo¹⁹“*). Također, kako bi dokazala da je njezin argument valjan, a protukandidatov ne, često ga parafrazira: *„Neki dan čula sam Donalda kako govori da su na brodu u Iranu bili iranski pomorci koji su ismijavali američke mornare s obližnjeg broda. Rekao je, da će ih, ako su ismijavali naše mornare, otjerati iz vode i započeti još jedan rat. To nije dobar način razmišljanja²⁰“*. Budući da Trump često izbjegava odgovore na pitanja, Clinton na pitanje vezano uz porez nastavlja tjeranjem protivnika u koštac nizom pitanja (*„Zato se morate zapitati, zašto ne želi objaviti porezne prijave? Mislim da postoji nekoliko razloga. Prvo, možda nije bogat kao što tvrdi. Drugo, možda nije dobrotvor kakvim se predstavlja. Treće, ne znamo za sva njegova poslovanja, ali iz istražnog izvješća doznali smo da duguje 650 milijuna dolara Wall Streetu i stranim bankama. Ili možda ne želi da američki narod, svi vi koji nas večeras pratite, saznate da nije platio savezni porez jer zapravo jedini put kada smo mogli vidjeti poveznicu s tim bilo je kada je pokušavao dobiti licencu za casino, ali ju nije mogao dobiti jer nije platio savezni porez na dohodak²¹“*).

Argumentacijske pogreške česte su u ovakvim tipovima sučeljavanja, stoga ni ne čudi da i kod Clinton nailazimo na neke poput *Slippery Slope*: *„Plan koji je Donald iznio ponovno*

---

¹⁷ „...as I said, trumped-up trickle-down. Trickle-down did not work. It got us into the mess we were in, in 2008 and 2009. Slashing taxes on the wealthy hasn't worked.“

¹⁸ „And a lot of really smart, wealthy people know that. And they are saying, hey, we need to do more to make the contributions we should be making to rebuild the middle class.“

¹⁹ „I think building the middle class, investing in the middle class, making college debt-free so more young people can get their education, helping people refinance their – their debt from college at a lower rate. Those are the kinds of things that will really boost the economy.“

²⁰ „The other day, I saw Donald saying that there were some Iranian sailors on a ship in the waters off of Iran, and they were taunting American sailors who were on a nearby ship. He said, you know, if they taunted our sailors, I'd blow them out of the water and start another war. That's not good judgment.“

²¹ „So you've got to ask yourself, why won't he release his tax returns? And I think there may be a couple of reasons. First, maybe he's not as rich as he says he is. Second, maybe he's not as charitable as he claims to be. Third, we don't know all of his business dealings, but we have been told through investigative reporting that he owes about \$650 million to Wall Street and foreign banks. Or maybe he doesn't want the American people, all of you watching tonight, to know that he's paid nothing in federal taxes, because the only years that anybody's ever seen were a couple of years when he had to turn them over to state authorities when he was trying to get a casino license, and they showed he didn't pay any federal income tax.“

bi usporio gospodarstvo. Zapravo, to bi bila najekstremnija verzija, najveće smanjenje poreza za najmanji postotak ljudi u ovoj zemlji koji smo ikad imali²²). Međutim, ovdje treba istaknuti da pogreška *Slippery Slope* u nekim slučajevima može biti legitimna. Prema Groarke i Tindale (2013) ako do navedene negativne posljedice uistinu može doći iz opravdanih razloga te argumentacija počiva na dobrom temelju, u tom slučaju ne govorimo o argumentacijskoj pogrešci. Od ostalih pogrešaka pojavljuju se *Red Herring* kojim ponovno pokušava narušiti *etos* svojeg protukandidata (*„Uzmimo kao primjer čistu energiju. Neke će zemlje biti na samom vrhu po proizvodnji čiste energije 21. stoljeću. Donald smatra da je klimatska promjena prevara koju su izmislili Kinezi. Ja smatram da je ona stvarna.²³“*); *ad hominem* (*„Pa, Donald, znam da živite u svom svijetu, ali to nisu činjenice.“*; *“Slobodno se pridružite raspravi govoreći još luđe stvari.²⁴“*); generalizacije (*„Lester, mislim da je implicitna pristranost problem za sve, a ne samo za policiju.²⁵“*); *ad populum* (*„Ali želim – u svoje ime, i mislim da u ime većine američkog naroda, reći da je, znate, naša riječ dobra.²⁶“*); *ad hominem ex concessis* kada pokušava prikazati njegovu nedosljednost u onome što je prije zastupao, a što trenutno zastupa (*„Znate, pokušao je promijeniti temu s izgleda na snagu. Govorimo o čovjeku koji je nazvao žene svinjama, majmunima i psima, o osobi koja je rekla da je trudnoća nepogodna za poslodavce i da žene ne zaslužuju jednaku plaću, osim ako ne rade jednako dobro kao muškarci. I jedna od najgorih stvari o kojima je govorio bilo je o ženama u izborima ljepote. On voli izbore ljepote, podržava ih i kreće se u tim krugovima. Nazvao je tu ženu "Miss Svinjica". Zatim ju je nazvao "Miss kućna pomoćnica" jer je bila Latina. Donald, ona ima ime. Njezino ime je Alicia Machado.²⁷“*) i *Straw Man* (*„Donald vam nikad ne kaže što bi učinio. Hoće li pokrenuti rat? Želi li bombardirati Iran? Ako će kritizirati posao, koji je bio vrlo uspješan u pružanju pristupa iranskim objektima koje nikada nismo*

---

²² „And the kind of plan that Donald has put forth would be trickle-down economics all over again. In fact, it would be the most extreme version, the biggest tax cuts for the top percent of the people in this country than we've ever had.“

²³ „Take clean energy. Some country is going to be the clean – energy superpower of the 21st century. Donald thinks that climate change is a hoax perpetrated by the Chinese. I think it's real.“

²⁴ „Well, Donald, I know you live in your own reality, but that is not the facts.“; „You know, just join the debate by saying more crazy things.“

²⁵ „Lester, I think implicit bias is a problem for everyone, not just police.“

²⁶ „But I want to – on behalf of myself, and I think on behalf of a majority of the American people, say that, you know, our word is good.“

²⁷ „You know, he tried to switch from looks to stamina. But this is a man who has called women pigs, slobs and dogs, and someone who has said pregnancy is an inconvenience to employers, who has said women don't deserve equal pay unless they do as good a job as men. And one of the worst things he said was about a woman in a beauty contest. He loves beauty contests, supporting them and hanging around them. And he called this woman "Miss Piggy." Then he called her "Miss Housekeeping," because she was Latina. Donald, she has a name. Her name is Alicia Machado.“

imali, tada bi nam trebao reći koja bi bila njegova alternativa. Ali, to je jednako kao i njegov plan da porazi ISIS. Kaže da je to tajni plan, ali jedina je tajna to da plan ne postoji²⁸).

S druge strane, Trump započinje preliminarnom argumentacijom u kojoj objašnjava trenutačni problem s kojim se država suočava (*„Naši poslovi odlaze iz zemlje. Oni odlaze u Meksiko. U mnoge druge zemlje. Pogledajte samo što Kina radi našoj zemlji kada govorimo o stvaranju svojih proizvoda. Zato gubimo dobre poslove, toliko njih... Dakle, Ford odlazi.²⁹“*), nastavlja političkim tvrdnjama (*„Ali moramo ih zaustaviti u krađi naših poslova. Moramo spriječiti naše tvrtke da napuštaju Sjedinjene Američke Države i daju otkaze svim našim ljudima.³⁰“*), nakon kojih iznosi jedno moguće rješenje te se poziva na argument autoriteta kojim želi dokazati da će biti bolji od njega (*„Prema mojem planu, ostvarit ćemo ogromno smanjenje poreza, od 35% do 15% za tvrtke, male i velike tvrtke. To će biti generator poslova kakav nismo vidjeli od Ronalda Reagana³¹“*). Iako koristi mnogo političkih tvrdnji (*„Zbilja govorim o velikim poslovima jer imućni ljudi stvaraju ogromne poslove. Oni će proširiti svoje tvrtke. Napraviti će ogroman posao.³²“*) u većini slučajeva Trump iste ne argumentira ili argumentacijskim pogreškama skreće s teme. Primjerice, ne daje odgovor na pitanje o nuklearnom naoružanju, već pogreškom *Red Herring* iznosi tvrdnju da je dogovor s Iranom bio najgori dogovor u povijesti, no niti ovu tvrdnju ne argumentira: *“Pitate se, zašto nisu napravili pravi posao? Ovo je jedan od najgorih događaja koje je jedna zemlja napravila ikada u povijesti. Sporazum s Iranom dovest će do nuklearnih problema. Deset godina su sjedili prekrivenih ruku, a čak ni ne moraju puno raditi³³“*.

Poput Clinton, i Trump pokušava izgraditi *etos* pozivajući se na svoje uspjehe, djelujući *patosom* na publiku te diskreditiranjem protukandidatkinje. Veličanjem svojeg bogatstva i ukazivanjem na postignuća koja je ostvario vodeći vlastitu tvrtku, Trump gradi

---

²⁸ „And Donald never tells you what he would do. Would he have started a war? Would he have bombed Iran? If he's going to criticize a deal that has been very successful in giving us access to Iranian facilities that we never had before, then he should tell us what his alternative would be. But it's like his plan to defeat ISIS. He says it's a secret plan, but the only secret is that he has no plan.“

²⁹ „Our jobs are fleeing the country. They're going to Mexico. They're going to many other countries. You look at what China is doing to our country in terms of making our product. So we're losing our good jobs, so many of them... So Ford is leaving.“

³⁰ „But we have to stop our jobs from being stolen from us. We have to stop our companies from leaving the United States and, with it, firing all of their people.“

³¹ „Under my plan, I'll be reducing taxes tremendously, from 35 percent to 15 percent for companies, small and big businesses. That's going to be a job creator like we haven't seen since Ronald Reagan.“

³² „Well, I'm really calling for major jobs, because the wealthy are going create tremendous jobs. They're going to expand their companies. They're going to do a tremendous job.“

³³ „So you say to yourself, why didn't they make the right deal? This is one of the worst deals ever made by any country in history. The deal with Iran will lead to nuclear problems. All they have to do is sit back 10 years, and they don't have to do much.“

ekstrinzični etos: *"Imam jako male dugove. Imam odličnu tvrtku. Imam ogroman dohodak. Razlog zbog kojeg to govorim nije zato da se pohvalim. Govorim to jer je vrijeme da ovom zemljom upravlja netko tko ima ideju o novcu³⁴".* Kao što je prethodno spomenuto, etos također gradi diskreditiranjem protukandidatkinje pa tako ističe kako je, za razliku od nje, posjetio pojedine gradove i vidio u kakvom su stanju: *"I reći ću vam, pogledajte gradove u unutrašnjosti – a upravo sam došao iz Detroita i upravo sam napustio Philadelphiju – znate, vidjeli ste me, bio sam posvuda. Vi ste odlučili ostati kod kuće, i to je u redu. Ali reći ću vam, ja sam bio posvuda³⁵".* Uz to, zbog istog cilja koristi se *tu quoque* argumentom („*Prije svega, u pripremi za sučeljavanje, gledao sam neke vaše debate s Barackom Obamom. Tretirali ste ga sa strašnim nepoštovanjem. I gledao sam kako sada govorite da je sve lijepo i koliko ste divni. To tako ne funkcionira. Napadali ste ga, pokušali ste – čak ste poslali ili je netko iz vaše kampanje poslao slike njega u određenoj odori, vrlo poznate slike. Mislim da to ne možete poreći³⁶*“). Kredibilitet želi steći na činjenici da je htio istražiti je li predsjednik Obama zaista državljanin Sjedinjenih Američkih Država: *"Ali zbog mene je izradio rodni list. I mislim da sam učinio dobar posao³⁷".* Kako ne bi izgledalo da samo on argumentira zašto je najbolji kandidat za predsjednika, Trump daje objektivno mišljenje pozivajući se na argument autoriteta: *"Želim reći da sam upravo dobio potporu – a idući tjedan ću ih dobiti još – bit će više od 200 admirala, od kojih su mnogi ovdje – admirali i generali dali su mi potporu da vodim ovu zemlju. To se upravo dogodilo, i još ću ih mnogo dobiti. I jako sam ponosan na to. Osim toga, dobio sam potporu i ICE. Nikad nisu dali potporu nekome na temu imigracije. Nedavno mi je ICE dao potporu. Nedavno sam dobio potporu – 16 500 agenata granične policije³⁸".* Osim izgradnje vlastitog etosa, Trump kroz *patos* pokušava djelovati i na publiku kako bi osjetila prijezir prema svemu što dosadašnja vlast, uključujući Clinton, nije napravila: *"I doista je sramota. A političari poput tajnice Clinton su prouzročili ovaj problem. Naša zemlja ima ogromne probleme. Mi smo nacija dužnika. Mi smo ozbiljna nacija dužnika. I*

---

³⁴ „I am very underleveraged. I have a great company. I have a tremendous income. And the reason I say that is not in a braggadocio way. It's because it's about time that this country had somebody running it that has an idea about money.“

³⁵ „And I will tell you, you look at the inner cities – and I just left Detroit, and I just left Philadelphia, and I just – you know, you've seen me, I've been all over the place. You decided to stay home, and that's OK. But I will tell you, I've been all over.“

³⁶ „First of all, I got to watch in preparing for this some of your debates against Barack Obama. You treated him with terrible disrespect. And I watched the way you talk now about how lovely everything is and how wonderful you are. It doesn't work that way. You were after him, you were trying to – you even sent out or your campaign sent out pictures of him in a certain garb, very famous pictures. I don't think you can deny that.“

³⁷ „But I was the one that got him to produce the birth certificate. And I think I did a good job.“

³⁸ „I do want to say that I was just endorsed – and more are coming next week – it will be over 200 admirals, many of them here – admirals and generals endorsed me to lead this country. That just happened, and many more are coming. And I'm very proud of it. In addition, I was just endorsed by ICE. They've never endorsed anybody before on immigration. I was just endorsed by ICE. I was just recently endorsed – 16,500 Border Patrol agents.“

*imamo zemlju koja treba nove ceste, nove tunele, nove mostove, nove zračne luke, nove škole, nove bolnice. I nemamo novca jer je izgubljen na mnogo vaših ideja*³⁹”.

U političkim sučeljavanjima možemo očekivati argumentacijske pogreške, stoga ih nailazimo i u argumentaciji Donalda Trumpa. Kao tri najzastupljenije pogreške možemo istaknuti *Red Herring*, generalizaciju i *ad hominem*. *Red Herring* najčešće koristi kada mu se postavlja direktno pitanje. Tako primjerice na pitanje hoće li objaviti svoj povrat poreza odgovara: *"Ne smeta mi objava. Ali više ćete naučiti o Donaldu Trumpu ako odete na stranicu saveznih izbora, gdje sam podnio gotovo 104 vrste financijskih izvještaja, u traženoj formi. To pokazuje prihod – zapravo, dohodak – upravo danas sam gledao – podneseno je 694 milijuna dolara za proteklu godinu, 694 milijuna dolara.*⁴⁰”, nakon kojeg nastavlja s novim *Red Herringom*: *"Lester, imamo trgovinski deficit sa svim zemljama s kojima poslujemo, od gotovo 800 milijardi dolara godišnje. Znae li što je to? To znači, tko pregovara o ovim trgovinskim ugovorima? Imamo ljude koji su politički hakeri koji pregovaraju o našim trgovinskim ugovorima.*⁴¹”, ili pak na pitanje je li surađivao s Rusijom kako bi došao do spornih 33 000 mailova koje je Clinton izbrisala, Trump ponovno odgovara pogreškom *Red Herring* skrećući temu na ISIS: *"Ušli smo u sve to pomoću interneta, smislili smo internet i mislim da bismo se tajnica Clinton i ja osobno jako složili, kad pogledate što ISIS radi s internetom, pobjeđuju nas u našoj vlastitoj igri. ISIS*⁴²”. Generalizaciju najčešće koristi kada govori o svojim neprijateljima: *"I oni imaju oružje. I oni pucaju u ljude. A mi moramo biti vrlo jaki. I moramo biti vrlo oprezni.”; "Netko tko je bio jako zloban prema meni, Rosie O'Donnell, rekao sam joj vrlo teške stvari i mislim da bi se svatko složio da ona to zaslužuje i nitko ne žali za njom*⁴³”. Na *ad hominem* nailazimo pak kada se obraća svojoj protukandidatkinji ili kada objašnjava što sve prethodna vlast nije napravila: *"Želim ukazati na činjenicu da ste vi bili ta koja je spomenula riječ superpredator o crnoj mladeži. A to je*

---

³⁹ „And it's really a shame. And it's politicians like Secretary Clinton that have caused this problem. Our country has tremendous problems. We're a debtor nation. We're a serious debtor nation. And we have a country that needs new roads, new tunnels, new bridges, new airports, new schools, new hospitals. And we don't have the money, because it's been squandered on so many of your ideas.“

⁴⁰ „I don't mind releasing. But you will learn more about Donald Trump by going down to the federal elections, where I filed a 104-page essentially financial statement of sorts, the forms that they have. It shows income – in fact, the income – I just looked today – the income is filed at \$694 million for this past year, \$694 million.“

⁴¹ „Lester, we have a trade deficit with all of the countries that we do business with, of almost \$800 billion a year. You know what that is? That means, who's negotiating these trade deals? We have people that are political hacks negotiating our trade deals.“

⁴² „We came in with the Internet, we came up with the Internet, and I think Secretary Clinton and myself would agree very much, when you look at what ISIS is doing with the Internet, they're beating us at our own game. ISIS.“

⁴³ „And they have guns. And they shoot people. And we have to be very strong. And we have to be very vigilant.“; „Somebody who's been very vicious to me, Rosie O'Donnell, I said very tough things to her, and I think everybody would agree that she deserves it and nobody feels sorry for her.“

izraz koji mislim da je – to je – bilo je strašno primljeno, kao što znate. Mislim da ste se ispričali zbog toga. Ali mislim da je to bilo strašno za reći."; "Ona nema snagu. Rekao sam da nema snagu. I ne vjerujem da ona ima snagu. Da biste bili predsjednik ove zemlje, trebate ogromnu snagu⁴⁴". Od ostalih pogrešaka koristi zanemarivanje alternativa ("Ne možete učiniti ono što želite učiniti s dugom od 20 trilijuna dolara"; „Ali to je razmišljanje koje naša zemlja treba. Kada imamo zemlju koja toliko loše posluje, kojoj svaka pojedina zemlja na svijetu oduzima djelić, to je vrsta razmišljanja koju naša država treba⁴⁵"); Slippery Slope („Upropastit ćete posao. Vaše regulative su katastrofa i samo ćete ih povećati.⁴⁶"); ad populum („Dakle, ono što rade jest da napuštaju našu zemlju, vjerovali ili ne, zbog toga što su porezi previsoki, a neki od njih čuvaju mnogo novaca izvan naše zemlje. Umjesto da ga vratite i uložite novac u posao jer oni to ne mogu sami – i svi se slažu da bi ga trebalo vratiti.⁴⁷"); ad baculum („Mi smo u velikom, debelom, ružnom mjhuru. I bolje bi nam bilo da smo veoma oprezni. I imamo Fed (Sustav federalnih rezervi) koji radi političke stvari. I vjerujte mi: dan kada Obama ode, a on odlazi i izlazi na golf teren da ostatak svog života igra golf, kada oni podižu kamatne stope, vidjet ćete neke vrlo loše stvari, jer Fed ne radi svoj posao.⁴⁸"); ad misericordiam („Kad pogledam što se događa u Charlotteu, gradu koji volim, gradom u kojem imam ulaganja, kad pogledam što se događa u različitim dijelovima naše zemlje, mislim, mogao bih ih nabrajati cijeli dan – trebamo zakon i red u našoj zemlji.⁴⁹"); non sequitur („Kad sam se uključio, nisam pogriješio. Natjerao sam ga da objavi rodni list. Zadovoljan sam time. I reći ću vam zašto sam zadovoljan time. Zato što želim pobijediti ISIS,

---

⁴⁴ „I do want to bring up the fact that you were the one that brought up the words super-predator about young black youth. And that's a term that I think was a – it's – it's been horribly met, as you know. I think you've apologized for it. But I think it was a terrible thing to say.“; „She doesn't have the stamina. I said she doesn't have the stamina. And I don't believe she does have the stamina. To be president of this country, you need tremendous stamina.“

⁴⁵ „You can't do what you're looking to do with \$20 trillion in debt.“; „But that's the kind of thinking that our country needs. When we have a country that's doing so badly, that's being ripped off by every single country in the world, it's the kind of thinking that our country needs.“

⁴⁶ „You are going to drive business out. Your regulations are a disaster, and you're going to increase regulations all over the place.“

⁴⁷ „So what they're doing is they're leaving our country, and they're, believe it or not, leaving because taxes are too high and because some of them have lots of money outside of our country. And instead of bringing it back and putting the money to work, because they can't work out a deal to – and everybody agrees it should be brought back.“

⁴⁸ „We are in a big, fat, ugly bubble. And we better be awfully careful. And we have a Fed that's doing political things. And believe me: The day Obama goes off, and he leaves, and goes out to the golf course for the rest of his life to play golf, when they raise interest rates, you're going to see some very bad things happen, because the Fed is not doing their job.“

⁴⁹ „And when I look at what's going on in Charlotte, a city I love, a city where I have investments, when I look at what's going on throughout various parts of our country, whether it's – I mean, I can just keep naming them all day long – we need law and order in our country.“

jer želim nastaviti stvarati radna mjesta jer želim imati snažnu granicu jer želim nastaviti sa stvarima koje su mi vrlo važne i koje su vrlo važne za zemlju⁵⁰).

Iz analize prvog sučeljavanja možemo zaključiti da u svojoj argumentaciji oboje koriste slične metode izgradnje *etos*a u kombinaciji s *patosom* pri čemu Clinton naglasak stavlja na ekstrinzični *etos*, dok Trump svoj *etos* češće gradi napadom na protukandidatkinju. Ipak, Trump koristi veliki broj argumentacijskih pogrešaka pa zaključujemo da Clinton ipak bolje gradi *logos* jer koristi više statistika, činjenica, podataka i citata, a manji omjer argumentacijskih pogrešaka u odnosu na svog protukandidata.

6.2. Drugo sučeljavanje

Na početku analize valja napomenuti da je cijela druga debata bila posvećena pitanjima iz publike što znači da kandidati nisu imali pet generalnih pitanja o kojima se raspravljalo, već su se teme mijenjale ovisno o pitanjima koja su postavljena. Svaki kandidat imao je dvije minute za odgovor na pitanje.

Sučeljavanje je otvoreno pitanjem smatraju li se kandidati primjerom pozitivnog ponašanja za mlade. Clinton svoju tvrdnju da je primjer dobrog ponašanja potkrepljuje političkim tvrdnjama navodeći ciljeve koje je postavila u svojoj kampanji kako bi uvela promjene u zemlju: *"Postavila sam velike ciljeve, napraviti ekonomiju koja ide u prilog svima, a ne samo onima na vrhu, pazeći pritom da imamo najbolji obrazovni sustav, od predškolskog do fakultetskog, koji si svatko može priuštiti⁵¹".* Ona zapravo implicitno odgovara na pitanje, odnosno ne potvrđuje izravno da je primjer dobrog ponašanja, ali političkim tvrdnjama, toposima i pozivanjem na zajedništvo izgrađuje svoj *etos* kojim nastoji uvjeriti glasače da je upravo ona prava osoba za vodstvo države: *„Ako postavimo takve ciljeve i pokušamo ih postići zajedno, po mom mišljenju ne postoji ništa što Amerika ne može učiniti. Želim biti predsjednica svih Amerikanaca, bez obzira na politička uvjerenja, odakle dolazite,*

---

⁵⁰ „When I got involved, I didn't fail. I got him to give the birth certificate. So I'm satisfied with it. And I'll tell you why I'm satisfied with it. Because I want to get on to defeating ISIS, because I want to get on to creating jobs, because I want to get on to having a strong border, because I want to get on to things that are very important to me and that are very important to the country.“

⁵¹ „and I've set forth some big goals, getting the economy to work for everyone, not just those at the top, making sure that we have the best education system from preschool through college and making it affordable“

kako izgledate, koje ste vjere⁵²". Svoj *etos* Clinton također, u odnosu na prvo sučeljavanje, češće izgrađuje narušavanjem protukandidatova *etosa* koristeći primjere njegovog djelovanja i odnosa prema drugima: „Vidjeli smo kako vrijeđa žene. Vidjeli smo ga kako ocjenjuje žene na temelju njihova izgleda, rangirajući ih od jedan do deset. Vidjeli smo kako sramoti žene na televiziji i na Twitteru. Vidjeli smo ga nakon prve rasprave kako je proveo gotovo tjedan dana ponižavajući bivšu Miss Universe u najtežim, najosobnijim trenucima. To su vrlo važne vrijednosti za mene, jer ovo je Amerika koju ja poznajem i volim. I večeras vam mogu obećati da je ovo Amerika kojoj ću služiti ako budem tolike sreće da postanem vaša predsjednica⁵³". U pitanju vezanom uz e-mail poruke, u kojima je preko privatnog računa izmjenjivala povjerljive podatke, svoj *etos* brani činjeničnom tvrdnjom („Klasificiranim materijalima pristupam vrlo ozbiljno i uvijek jesam.⁵⁴"), koju argumentira primjerom vlastitog odnosa prema povjerljivim podacima u vrijeme kada je bila članica Senata („Kad sam bila na Odboru za oružane službe Senata posjedovala sam mnogo povjerljivog materijala. Očigledno, kao državna tajnica, znala sam neke od najvažnijih tajni koje posjedujemo, kao što je praćenje bin Ladena. Zato sam vrlo posvećena ozbiljnom shvaćanju povjerljivih informacija.⁵⁵"), nakon čega čini argumentacijsku pogrešku *ad ignorantiam* („I kao što sam rekla, nema dokaza da su svi klasificirani podaci završili u pogrešnim rukama⁵⁶"). Kako bi narušila protivnikov *etos* i time izgradila svoj, Clinton poziva na svoju internet stranicu na kojoj glasači mogu provjeriti točnost Trumpovih navoda: „Dakle, još jednom, idite na *HillaryClinton.com*. Doslovno imamo sve o Trumpu – možete ga provjeriti u stvarnom vremenu. Posljednji put, na prvom sučeljavanju, milijuni ljudi provjeravali su činjenice pa očekujem da će ih biti još milijuni⁵⁷". Također, *etos* gradi, odnosno na njegove elemente dobrohotnosti i mudrosti koje posjeduje ukazuje navodeći primjere svojeg djelovanja u vrijeme kada je bila prva dama države, senatorica i državna tajnica: „Osam milijuna djece

---

⁵² „If we set those goals and we go together to try to achieve them, there’s nothing in my opinion that America can’t do. I want to be the president for all Americans, regardless of your political beliefs, where you come from, what you look like, your religion.“

⁵³ „We have seen him insult women. We’ve seen him rate women on their appearance, ranking them from one to ten. We’ve seen him embarrass women on TV and on Twitter. We saw him after the first debate spend nearly a week denigrating a former Miss Universe in the harshest, most personal terms. These are very important values to me, because this is the America that I know and love. And I can pledge to you tonight that this is the America that I will serve if I’m so fortunate enough to become your president.“

⁵⁴ „I take classified materials very seriously and always have.“

⁵⁵ „When I was on the Senate Armed Services Committee, I was privy to a lot of classified material. Obviously, as secretary of state, I had some of the most important secrets that we possess, such as going after bin Laden. So I am very committed to taking classified information seriously.“

⁵⁶ „And as I said, there is no evidence that any classified information ended up in the wrong hands.“

⁵⁷ „So, once again, go to *HillaryClinton.com*. We have literally Trump – you can fact check him in real time. Last time at the first debate, we had millions of people fact checking, so I expect we’ll have millions more fact checking“

svake godine ima zdravstveno osiguranje jer sam, kada sam bila prva dama, radila sam s demokratima i republikancima na stvaranju Dječjeg zdravstvenog osiguranja. Stotine tisuća djece sada ima priliku biti posvojeno jer sam se zalagala za promjenu našeg zakona o usvajanju i sustava udomiteljstva. Stotine tisuća članova nacionalne garde i rezervi imaju zdravstvenu zaštitu zbog posla koji sam ja radila, a djeca imaju sigurnije lijekove jer sam bila u stanju donijeti zakon koji je zahtijevao pažljiviju primjenu doziranja. Kada sam bila državna tajnica, diljem svijeta sam zagovarala našu zemlju, ali i prava žena, kako bih osigurala da žene imaju priliku za boljim životom i pregovaraju o sporazumu s Rusijom za smanjenje nuklearnog oružja. Četiri stotina zakonskih odredbi ima moje ime na sebi kao pokroviteljice ili supokroviteljice iz vremena mojeg osmogodišnjeg mandata kao senatorica.⁵⁸ te zaključuje: „I kao predsjednica, preuzet ću taj posao, taj dvostranački rad, koji će pronaći zajedničko tlo jer morate biti sposobni slagati se sa svima kako biste ostvarili posao u Washingtonu⁵⁹“. Njezino povezivanje prethodnih funkcija, primjerice rada kao senatorica, možemo navesti kao dobru analogiju, no problematično je što predsjednik i senator nemaju jednake ovlasti. Stoga možemo reći da je ova argumentacija poslužila kao dobar primjer pri izgradnji *etosa*, međutim ne i *logosa*.

Clinton se u određenim odgovorima na pitanja poput onog o zdravstvenoj zaštiti ili o humanitarnoj krizi u Aleppu koristi preliminarnom argumentacijom („*Premije su prevelike. Isplate, odbijenice, recepti za lijekove, a moj plan sastoji se od niza radnji koje možemo poduzeti kako bi se ti troškovi smanjili.*“; „*Situacija u Siriji je katastrofalna. I svaki dan, vidimo rezultate režima Assada u partnerstvu s Irancima na terenu, Ruse u zraku koji bombardiraju mjesta, osobito Alepusa, gdje ima stotine tisuća ljudi, vjerojatno je njih oko 250.000 još uvijek ostalo⁶⁰*“). U argumentaciji Clinton često navodi svjedočanstva: „*kada je prihvaćen Zakon o prihvatljivoj skrbi, nije se radilo samo o 20 milijuna osiguranika koji to*

---

⁵⁸ „Eight million kids every year have health insurance, because when I was first lady I worked with Democrats and Republicans to create the Children’s Health Insurance Program. Hundreds of thousands of kids now have a chance to be adopted because I worked to change our adoption and foster care system. Hundreds of thousands of National Guard and Reserve members have health care because of work that I did, and children have safer medicines because I was able to pass a law that required the dosing to be more carefully done. When I was secretary of state, I went around the world advocating for our country, but also advocating for women’s rights, to make sure that women had a decent chance to have a better life and negotiated a treaty with Russia to lower nuclear weapons. Four hundred pieces of legislation have my name on it as a sponsor or cosponsor when I was a senator for eight years.“

⁵⁹ „And as president, I will take that work, that bipartisan work, that finding common ground, because you have to be able to get along with people to get things done in Washington.“

⁶⁰ „Premiums have gotten too high. Copays, deductibles, prescription drug costs, and I’ve laid out a series of actions that we can take to try to get those costs down.“; Well, the situation in Syria is catastrophic. And every day that goes by, we see the results of the regime by Assad in partnership with the Iranians on the ground, the Russians in the air, bombarding places, in particular Aleppo, where there are hundreds of thousands of people, probably about 250,000 still left.“

prije nisu imali. Već je ona sama po sebi bila dobra stvar. Stalno susrećem ljude i oni mi govore koliku je razliku posjedovanje tog osiguranja napravilo za njih i njihove obitelji⁶¹”, te se koristi podacima kako bi pokazala koliko je dobro upućena u problematiku: „170 milijuna ljudi koji su ostvarili zdravstveno osiguranje preko naših zaposlenika dobilo je velike prednosti. Pod broj jedan, osiguravajuća društva ne mogu vam odbiti osiguranje zbog postojećeg stanja. Broj dva, nema životnog vijeka, što je velika stvar ako imate ozbiljnih zdravstvenih problema. Treće, ženama se ne može naplatiti više od muškaraca za zdravstveno osiguranje, kao što je to nekoć bio slučaj prije Zakona o prihvatljivoj njezi. Četvrto, ako ste mlađi od 26 godina, a vaši roditelji imaju policu osiguranja, možete biti na toj polici sve do 26 godina, što se prije nije moglo dogoditi⁶²”.

U svojim odgovorima, Clinton najčešće koristi političke i vrijednosne tvrdnje. Tako političku tvrdnju „*Moja vizija o Americi je Amerika u kojoj svatko ima svoje mjesto, ako ste spremni naporno raditi, radite svoj dio, pridonosite zajednici.*⁶³” argumentira svjedočanstvom: „*Radila sam s mnogo različitih muslimanskih skupina diljem Amerike. Susrela sam se s njima i čula koliko im je važan osjećaj da su poželjni, uključeni i da su dijelom naše zemlje, dio sigurnosti naše domovine, a to je ono što želim vidjeti*⁶⁴”. Također koristi i vrijednosne tvrdnje („*Predsjednik Lincoln pokušavao je uvjeriti određene ljude pa je upotrijebio određene argumente, uvjeravajući druge ljude, upotrijebio je druge argumente. To je bilo sjajno – mislim da je to veliki prikaz predsjedničkog vodstva.*⁶⁵”), no u većini slučajeva koristi ih kako bi ukazala na svoje neslaganje s protukandidatovim tvrdnjama („*Ljudi poput Donalda, koji su platili nula poreza, nula za naše veterinare, nula za našu*

---

⁶¹ „When the Affordable Care Act passed, it wasn’t just that 20 million got insurance who didn’t have it before. But that in and of itself was a good thing. I meet these people all the time, and they tell me what a difference having that insurance meant to them and their families.“

⁶² „The 170 million of us who get health insurance through our employees got big benefits. Number one, insurance companies can’t deny you coverage because of a pre-existing condition. Number two, no lifetime limits, which is a big deal if you have serious health problems. Number three, women can’t be charged more than men for our health insurance, which is the way it used to be before the Affordable Care Act. Number four, if you’re under 26, and your parents have a policy, you can be on that policy until the age of 26, something that didn’t happen before.“

⁶³ „My vision of America is an America where everyone has a place, if you’re willing to work hard, you do your part, you contribute to the community.“

⁶⁴ „I’ve worked with a lot of different Muslim groups around America. I’ve met with a lot of them, and I’ve heard how important it is for them to feel that they are wanted and included and part of our country, part of our homeland security, and that’s what I want to see.“

⁶⁵ „President Lincoln was trying to convince some people, he used some arguments, convincing other people, he used other arguments. That was a great – I thought a great display of presidential leadership.“

vojsku, nula za zdravlje i obrazovanje, to je pogrešno. Također je vrlo ograničeno i čak opasno uključiti se u vrstu demagogije koju Donald vodi o muslimanima⁶⁶”).

Od argumentacijskih pogrešaka već smo spomenuli *ad ignorantiam* uz koji se javljaju i pogreške generalizacija („Pa, kao i svi ostali, mnogo sam vremena tijekom posljednjih 48 sati provela razmišljajući o onome što smo čuli i vidjeli.⁶⁷“) te *Red Herring* („Ali, znate, razgovarajmo o tome što se stvarno događa ovdje Martha, jer je naša obavještajna zajednica upravo izvijestila da u posljednjih nekoliko dana Kremlj, što znači Putin i ruska vlada, usmjeravaju napade, hakiraju američke račune kako bi utjecali na naše izbore. I WikiLeaks je dio toga, kao i ostale stranice na kojima Rusi hakiraju informacije, čak ni ne znamo jesu li ti podaci točni, a oni ih objavljuju⁶⁸“). Pogreškom *Ad misericordiam* govornici utječu na emocije publike koja stječe dojam da sluša svoje vlastite interese i uvjerenja, a rezultati ove analize pokazuju da se Clinton ponovno služi kombinacijom *etosa* i *patosa* („Nikad se nije ispričao novinaru kojeg je oponašao i kojemu se rugao na nacionalnoj televiziji, a naša djeca su to gledala⁶⁹“).

Za argumentaciju Donalda Trumpa tipično je iznošenje nepravilno oblikovanih tvrdnji koje u većini slučajeva ne potkrepljuje argumentima, već novim tvrdnjama ili napadom na protukandidatkinju kojoj tako pokušava narušiti *etos*. Tako tvrdi: „*Obamacare* je totalna katastrofa. I ne samo da vaše stope rastu brojevima kojima nitko nikada nije povjerovao, već se i vaši odbitci povećavaju, tako da osim ako vas ne udari kamion, nikad ga nećete moći koristiti. To je katastrofalni plan i mora se ukinuti i zamijeniti⁷⁰“.

Trump se najčešće koristi vrijednosnim i političkim tvrdnjama. Vrijednosne tvrdnje izriče uglavnom kako bi ukazao na loše upravljanje i odabire prethodne vlasti: *"I bit ću iskren, toliko sam razočaran kongresnicima, uključujući i republikance jer su dopustili da se ovo*

---

⁶⁶ „People like Donald, who paid zero in taxes, zero for our vets, zero for our military, zero for health and education, that is wrong.; It’s also very short-sighted and even dangerous to be engaging in the kind of demagogic rhetoric that Donald has about Muslims.“

⁶⁷ „Well, like everyone else, I’ve spent a lot of time thinking over the last 48 hours about what we heard and saw.“

⁶⁸ “But, you know, let’s talk about what’s really going on here, Martha, because our intelligence community just came out and said in the last few days that the Kremlin, meaning Putin and the Russian government, are directing the attacks, the hacking on American accounts to influence our election. And WikiLeaks is part of that, as are other sites where the Russians hack information, we don’t even know if it’s accurate information, and then they put it out.“

⁶⁹ „He never apologized to the reporter that he mimicked and mocked on national television and our children were watching.“

⁷⁰ „Obamacare is a total disaster. And not only are your rates going up by numbers that nobody’s ever believed but your deductibles are going up, so that unless you get hit by a truck, you’re never going to be able to use it. It is a disastrous plan, and it has to be repealed and replaced.“

dogodi.“; *"Napravila je užasan posao za Afroamerikance"; "Obamacare je katastrofa.; „Ima lošu prosudbu, iskreno, toliko lošu da nikad ne bi smjela biti predsjednica Sjedinjenih Američkih Država⁷¹".* Iako koristi političke tvrdnje, gotovo nikad ih ne argumentira u potpunosti, a podatke i statistike nikad ne potkrepljuje izvorima iz kojih su preuzeti: *„Vi mi recite, tko sklapa te poslove? Napraviti ćemo sjajne ponude. Imat ćemo snažnu granicu. Vratiti ćemo zakon i red. Samo danas su pucali u policajce, dva su ubijena. A to se događa na tjednoj bazi⁷²".* Preliminarna argumentacija je vrlo rijetka, gotovo da ne postoji.

Ono što uistinu čini problem pri analizi Trumpovih tvrdnji jest činjenica da često ne odgovara na postavljeno pitanje, već se koristi brojnim argumentacijskim pogreškama u kojima uvjerljivo prednjači argumentacijska pogreška *Red Herring*. Zanimljivo je da čak i voditelj u nekim slučajevima upozorava Trumpa na izbjegavanje odgovora na pitanje. Primjerice, na pitanje je li seksualno napadao žene, Trump temu mijenja na borbu protiv ISIS-a: *"Nalazimo u svijetu u kojem ISIS siječe glave, gdje imate - i, iskreno, utapate ljude u čeličnim kavezima, gdje imate ratove i strašne, strašne prizore, gdje imate toliko loših stvari koje se događaju, to je kao srednjovjekovno doba. Nismo vidjeli ništa slično, pokolj u cijelom svijetu... Da, jako mi je neugodno zbog toga. Mrzim to. Ali to je razgovor iz svlačionice, i to je jedna od onih stvari. Spriječiti ću ISIS. Uništiti ćemo ISIS. ISIS se dogodio prije nekoliko godina u vakuumu koji je ostao zbog lošeg prosuđivanja. I reći ću vam, pobrinut ću se za ISIS. I trebali bismo doći do mnogo važnijih stvari i mnogo većih stvari⁷³".* Kao primjer čestog *Red Herringa* može poslužiti Trumpovo konstantno navođenje 33 000 obrisanih e-mailova Hillary Clinton. Često navodi upravo ovaj argument za obrazloženje svojih postupaka kako bi prebacio temu na postupke svoje protukandidatkinje i time joj narušio *etos*: *„Ali kada govorite o isprici, mislim da je ono zbog čega bi vam doista trebalo biti žao i ono za što se trebate ispričati 33.000 e-mailova koje ste izbrisali, a zatim dvije kutije e-mailova i*

---

⁷¹ „And I'll be honest, I am so disappointed in congressmen, including Republicans, for allowing this to happen.“; „She's done a terrible job for the African-Americans.“; „Obamacare is a disaster.“; She's got bad judgment, and honestly, so bad that she should never be president of the United States.“

⁷² „You say who's making these deals? We're going to make great deals. We're going to have a strong border. We're going to bring back law and order. Just today, policemen was shot, two killed. And this is happening on a weekly basis.“

⁷³ „You know, when we have a world where you have ISIS chopping off heads, where you have – and, frankly, drowning people in steel cages, where you have wars and horrible, horrible sights all over, where you have so many bad things happening, this is like medieval times. We haven't seen anything like this, the carnage all over the world.... Yes, I'm very embarrassed by it. I hate it. But it's locker room talk, and it's one of those things. I will knock the hell out of ISIS. We're going to defeat ISIS. ISIS happened a number of years ago in a vacuum that was left because of bad judgment. And I will tell you, I will take care of ISIS. And we should get on to much more important things and much bigger things.“.

drugih stvari koje su prošli tjedan preuzete iz ureda, a sada nedostaju⁷⁴". Od ostalih argumentacijskih pogrešaka koje Trump koristi nailazimo na direktan *ad hominem*: "Strašno je to što radi. Ima lošu prosudbu, iskreno, toliko lošu da nikad ne bi smjela biti predsjednica Sjedinjenih Američkih Država."; „U redu, iskreno Abe, iskreno Abe nikada nije lagao. To je dobra stvar. To je velika razlika između Abrahama Lincolna i vas. To je velika, velika razlika."; „Koliko je glupa naša zemlja?⁷⁵", *ad misericordiam*: „Kao primjer, u San Bernardinu, mnogi ljudi vidjeli su bombe po cijelom stanu dvojice ljudi koji su ubili 14 i ranili mnoge, mnoge ljude. Strašno ranili. Nikada neće biti isti. Muslimani moraju prijaviti problem kada ga uoče.⁷⁶", *non sequitur*: „Prije svega, kapetan Khan je američki junak i da sam ja tada bio predsjednik, on bi danas bio živ.⁷⁷", *ad baculum*: „Ali ako pobijedim, uputit ću svog generalnog tužitelja da angažira posebnu tužiteljicu koja će razmotriti vašu situaciju jer nikada nije bilo toliko mnogo laži, toliko obmane. Nikada nije bilo ničeg sličnog i zato ćemo imati posebnog tužitelja.⁷⁸", *Slippery Slope*: „To se zove ekstremno ispitivanje. Idemo na područja poput Sirije, gdje dolaze desetine tisuća zbog Baracka Obame. I Hillary Clinton želi dopustiti povećanje od 550% u odnosu na Obamu. Ljudi dolaze u našu zemlju, kao da nemamo pojma tko su oni, odakle dolaze, kakvi su njihovi osjećaji o našoj zemlji i želi 550% više. Ovo će biti veliki trojanski konj svih vremena.⁷⁹" te generalizaciju: „Obamacare je katastrofa. Vi to znate. Svi to znamo⁸⁰". Kako bi narušio *etos* svoje protukandidatkinje, Trump koristi analogiju koja bi glasila „Jednako kao što je Clinton za vrijeme svoje kandidature za senatoricu obećavala mnogo toga te na kraju to nije provela, tako i sada na kandidaturi za predsjedničke izbore obećava, ali svoja obećanja neće provesti.“ I u ovom slučaju, kao i kod Clinton, analogija nije valjana jer ovlasti senatora i predsjednika države nisu jednake te na temelju toga ne možemo predviđati ponašanja u budućnosti.

---

⁷⁴ But when you talk about apology, I think the one that you should really be apologizing for and the thing that you should be apologizing for are the 33,000 e-mails that you deleted, and that you acid washed, and then the two boxes of e-mails and other things last week that were taken from an office and are now missing.“

⁷⁵ „It’s a horrible thing she’s doing. She’s got bad judgment, and honestly, so bad that she should never be president of the United States.“; „OK, Honest Abe, Honest Abe never lied. That’s the good thing. That’s the big difference between Abraham Lincoln and you. That’s a big, big difference.“; „How stupid is our country?“

⁷⁶ „As an example, in San Bernardino, many people saw the bombs all over the apartment of the two people that killed 14 and wounded many, many people. Horribly wounded. They’ll never be the same. Muslims have to report the problems when they see them.“

⁷⁷ „First of all, Captain Khan is an American hero, and if I were president at that time, he would be alive today.“

⁷⁸ „But if I win, I am going to instruct my attorney general to get a special prosecutor to look into your situation, because there has never been so many lies, so much deception. There has never been anything like it, and we’re going to have a special prosecutor“

⁷⁹ „It’s called extreme vetting. We are going to areas like Syria where they’re coming in by the tens of thousands because of Barack Obama. And Hillary Clinton wants to allow a 550 percent increase over Obama. People are coming into our country like we have no idea who they are, where they are from, what their feelings about our country is, and she wants 550 percent more. This is going to be the great Trojan horse of all time.“

⁸⁰ „Obamacare is a disaster. You know it. We all know it.“

Trump svoj *etos* ne izgrađuje na *logosu*, već kombinacijom *patosa* i napada na protivnicu ili prethodnu vlast čime kod publike želi izazvati ljutnju, ali i pokazati da on neće biti kao prethodnici: „*Mogli ste to učiniti, da ste bili učinkovitiji – da ste bili učinkovita senatorica, mogli ste to učiniti. Da ste bili učinkovita senatorica, mogli ste to učiniti. Ali niste bili učinkovita senatorica*⁸¹“. Ovo je samo jedan od primjera populizama kojima Trump želi izazvati negativne emocije kod publike, odnosno tzv. establišment. Prema Zarefskom (2008) u političkim govorima korištenje toposa ili općih mjesta, odnosno generalizacija, općenitosti, temeljnih vrijednosti i normi s kojima će se svi složiti, trebalo bi biti često. Međutim, kod Trumpa to nije slučaj: „*Moramo vratiti poštovanje prema provođenju zakona. Istovremeno, moramo se pobrinuti za ljude sa svih strana. Trebamo pravdu.*“; „*Ja ću biti predsjednik svih ljudi*⁸²“. Osim napada na sugovornicu s ciljem izgradnje vlastitog *etosa* i korištenja brojnih argumentacijskih pogrešaka, Trump često koristi i primjere, no ne navodi izvor iz kojeg su primjeri preuzeti: „*Pogledajte Charlotte. Pogledajte Baltimore. Pogledajte nasilje koje se odvija u unutrašnjim gradovima, Chicago, pogledajte Washington, D.C.*“; „*Bacite pogled na ono što se događa čeliku i trošku čelika i s Kinom koja otpušta ogromne količine čelika diljem Sjedinjenih Američkih Država, što zapravo uništava naše tvornice čelika i naše tvrtke čelika*⁸³“. Slično nailazimo i kod pokušaja argumentiranja nepotpunim podacima: „*To se događa u razmjerima koje nitko nikad nije vidio diljem svijeta. Nitko nikada nije vidio brojeve poput ovih za zdravstvenu skrb.*“; „*Trenutno imamo gotovo 20 trilijuna dolara duga*⁸⁴“. Zanimljivo je također korištenje argumenta autoriteta pri čemu autoritet ne potkrepljuje njegove tvrdnje, već pobija protivnikove. Ipak, niti za ovaj dio nije sigurno što je točno izvor: „*Znate to, jer je Jonathan Gruber, čovjek koji je sastavio Obamacare, rekao je da je to velika laž, to je bila velika laž*⁸⁵“.

U drugom sučeljavanju retorika oba predsjednička kandidata bila je slična onoj iz prvog sučeljavanja. Trump i dalje *etos* gradi napadom na protukandidatkinju i prethodnu vlast, odnosno populističkim karakteristikama, te u argumentaciji često izbjegava odgovor na

---

⁸¹ „You could have done it, if you were an effective – if you were an effective senator, you could have done it. If you were an effective senator, you could have done it. But you were not an effective senator.“

⁸² „We have to bring back respect to law enforcement. At the same time, we have to take care of people on all sides. We need justice.“; „I will be a president for all of our people.“

⁸³ „You look at Charlotte. You look at Baltimore. You look at the violence that’s taking place in the inner cities, Chicago, you take a look at Washington, D.C.“; „You take a look at what’s happening to steel and the cost of steel and China dumping vast amounts of steel all over the United States, which essentially is killing our steelworkers and our steel companies.“

⁸⁴ „It’s going up at numbers that nobody’s ever seen worldwide. Nobody’s ever seen numbers like this for health care.“; “We have right now almost \$20 trillion in debt.“

⁸⁵ „You know that, because Jonathan Gruber, the architect of Obamacare, was said – he said it was a great lie, it was a big lie.“

pitanje i skreće s teme. U usporedbi s Clinton, Trump koristi riječi manje dužine i ograničen govor što je također prema Matic (2014: 172) jedno od obilježja populističke politike, a što najvjerojatnije koristi upravo kako bi mogao doprijeti do širih masa. S druge strane Clinton, za razliku od prvog sučeljavanja, ovdje nastupa agresivnije, a vrijednosne tvrdnje izriče u slučajevima kada želi istaknuti da se ne slaže s politikom svog protukandidata.

6.3. Treće sučeljavanje

Treće i ujedno posljednje predsjedničko sučeljavanje održano je u Centru Thomas i Mack na sveučilištu Nevada u Las Vegasu. Predsjedničko sučeljavanje sponzorirala je Komisija za predsjednička sučeljavanja, a format iste sastojao se od šest dijelova u trajanju od 15 minuta s pravom dvominutnog odgovora na prvo pitanje. Nakon toga slijedila je otvorena rasprava.

Odmah u odgovoru na prvo pitanje, Clinton započinje preliminarnom argumentacijom u obliku bujice pitanja objašnjavajući koje su to sve točke na kojima Vrhovni sud mora poraditi: *„Mislim da kada govorimo o Vrhovnom sudu, to je zbilja središnje pitanje na ovim izborima, prvenstveno, kakva zemlja želimo biti? Kakve ćemo mogućnosti pružiti našim građanima? Kakva će prava imati Amerikanci?”*⁸⁶. Ovo nije jedini slučaj u kojem Clinton upotrebljava preliminarnu argumentaciju pa tako istu nalazimo i u odgovorima na druga pitanja: *„Toliko država postavlja stroge zakone koje blokiraju žene u ostvarivanju izbora u tolikoj mjeri da im oduzimaju sredstva za Planirano roditeljstvo, koje, između ostalog, pruža sve vrste snimanja karcinoma i druge prednosti za žene u našoj zemlji”*⁸⁷.

S obzirom na to da se ovdje radi o političkom sučeljavanju, ne čudi da Clinton, kao i u prethodna dva sučeljavanja, najviše koristi političke tvrdnje: *„Ja ću braniti Roe v. Wade i branit ću prava žena da donose svoje odluke o zdravstvenoj zaštiti”; „Vlada ne smije imati pravo u odlukama koje žene čine sa svojim obiteljima u skladu sa svojom vjerom, s liječničkim savjetom. I ja ću se založiti za to pravo.”; „I želim da imamo električnu mrežu,*

---

⁸⁶ „You know, I think when we talk about the Supreme Court, it really raises the central issue in this election, namely, what kind of country are we going to be? What kind of opportunities will we provide for our citizens? What kind of rights will Americans have?”

⁸⁷ „So many states are putting very stringent regulations on women that block them from exercising that choice to the extent that they are defunding Planned Parenthood, which, of course, provides all kinds of cancer screenings and other benefits for women in our country.”

*energetski sustav koji prelazi granice. Mislim da bi nam to bilo od velike koristi*⁸⁸". Međutim, u ovom sučeljavanju često svoje tvrdnje ne obrazlaže valjanim dokazima, već se usredotočuje na pobijanje protukandidatova *etosa* što je vidljivo iz sljedećeg primjera: „*Također želim raspraviti pitanje dolaska neprijavljenih imigranta. Smatram da je dobro staviti ih u legalno gospodarstvo jer ih poslodavci tada ne mogu iskoristavati i rezati plaće Amerikanaca. I Donald zna puno o ovome. Koristio je nedokumentirani rad za izgradnju Trump Towera.*“; „*Ponovno ćemo sastaviti ovu državu zajedno. Imat ćemo trgovinske sporazume koje mi provodimo. Zato ću imati trgovinskog tužitelja po prvi put u povijesti. A mi ćemo provesti te sporazume, potražiti tvrtke koje će nam pomoći kupnjom američkih proizvoda*⁸⁹". Slično nailazimo i u sljedećem primjeru: „*...činjenica je da će on zastupati najveće smanjenje poreza koje smo ikada vidjeli, tri puta više od poreznih olakšica koje su bile pod Bushovom administracijom. U više navrata tijekom ove kampanje rekla sam: neću podizati poreze onima koji zarađuju 250 tisuća dolara ili manje*⁹⁰". Uz političke, Clinton se u manjem omjeru koristi i vrijednosnim tvrdnjama kojima ocjenjuje namjere i postupke svog protukandidata kao i dijelove vlasti koje bi trebalo promijeniti: „*Ovo je jedan od najgorih mogućih izbora koje svaka žena i njezina obitelj moraju napraviti*"; „*Mislim da će moj plan zapravo proizvesti više mogućnosti. Njegov plan koštao bi nas poslova i mogao dovesti do još jedne velike recesije.*“; „*Ali neću poduprijeti postavljanje američkih vojnika u Irak kao okupacijsku silu. Mislim da to nije u našem interesu, i mislim da to ne bi bilo pametno učiniti. Zapravo, Chris, mislim da bi to bila velika crvena zastava za obnovu ISIS-a*⁹¹". U ovom sučeljavanju, Clinton se, s obzirom na prethodna dva sučeljavanja, u manjem opsegu koristi potkrijepama svojoj argumentaciji, međutim nailazimo na neke od njih poput korištenja toposa („*Tako ja vidim sud, a vrste ljudi koje bih htjela imenovati na sudu bit će u skladu s našom tradicijom koji će*

---

⁸⁸ „I will defend Roe v. Wade, and I will defend women's rights to make their own health care decisions.“; „The government has no business in the decisions that women make with their families in accordance with their faith, with medical advice. And I will stand up for that right.“; „And I do want us to have an electric grid, an energy system that crosses borders. I think that would be a great benefit to us.“

⁸⁹ „Now, what I am also arguing is that bringing undocumented immigrants out from the shadows, putting them into the formal economy will be good, because then employers can't exploit them and undercut Americans' wages. And Donald knows a lot about this. He used undocumented labor to build the Trump Tower.“; „We're going to pull the country together. We're going to have trade agreements that we enforce. That's why I'm going to have a trade prosecutor for the first time in history. And we're going to enforce those agreements, and we're going to look for businesses to help us by buying American products.“

⁹⁰ „...the fact is, he's going to advocate for the largest tax cuts we've ever seen, three times more than the tax cuts under the Bush administration. I have said repeatedly throughout this campaign: I will not raise taxes on anyone making \$250,000 or less.“

⁹¹ „This is one of the worst possible choices that any woman and her family has to make.“; „So the plan I have I think will actually produce greater opportunities. The plan he has will cost us jobs and possibly lead to another Great Recession.“; „But I will not support putting American soldiers into Iraq as an occupying force. I don't think that is in our interest, and I don't think that would be smart to do. In fact, Chris, I think that would be a big red flag waving for ISIS to reconstitute itself.“

se suprotstaviti moćnima i koji će se zalagati za prava Amerikanaca.⁹²"), primjera („Trebali biste upoznati neke od žena koje sam upoznala, žene koje sam poznavala tijekom svog života. Ovo je jedan od najgorih mogućih izbora koje svaka žena i njezina obitelj moraju učiniti."; „Dakle, znamo što je rekao i što je učinio ženama. No, također se nastavio tako ponašati i prema reporteru s invaliditetom, ismijavao ga i oponašao na nacionalnoj televiziji⁹³") i slučajeva („Razmišljala sam o mladoj djevojci koju sam upoznala u Las Vegasu, Carli, koja je jako zabrinuta zbog toga što bi njezini roditelji mogli biti deportirani jer nisu rođeni u ovoj zemlji za razliku od nje. Naporno rade, rade sve što mogu kako bi joj pružili dobar život⁹⁴"). Kada koristi podatke i postotke Clinton ne navodi njihov izvor („Imamo 11 milijuna neprijavljenih ljudi. Oni imaju 4 milijuna djece iz Amerike, dakle 15 milijuna ljudi."; „Spomenuo je dug. Znamo kako preuzeti kontrolu nad dugom. Kad je moj muž bio predsjednik, otišli smo s deficita od 300 milijardi dolara na višak od 200 milijardi dolara, a zapravo nam je cilj bio otkloniti državni dug. Kada je predsjednik Obama stupio na dužnost, naslijedio je najgoru ekonomsku katastrofu od razdoblja Velike depresije. Smanjio je deficit za dvije trećine⁹⁵"). Slično vrijedi i za korištenje argumenta autoriteta koje ne imenuje pojedinačno, već navodi općeniti naziv: „Mislim da se takva situacija nikada nije dogodila. Nikada nismo imali stranu vladu koja se pokušavala miješati u naše izbore. Imamo 17 – 17 obavještajnih agencija, civilnih i vojnih, i sve su zaključile da su ti špijunski napadi, ti napadi cyberatta, dolazili s najviših razina Kremlja i oni su napravljeni kako bi utjecali na naše izbore. Smatram da je to duboko uznemirujuće."; „Sve što sam napravila kao državna tajnica bilo je u svrhu unapređenja interesa naše zemlje i naših vrijednosti. To je izjavio i State Department. Mislim da je to dokazano⁹⁶".

---

⁹² „That's how I see the court, and the kind of people that I would be looking to nominate to the court would be in the great tradition of standing up to the powerful, standing up on behalf of our rights as Americans.“

⁹³ „You should meet with some of the women that I have met with, women I have known over the course of my life. This is one of the worst possible choices that any woman and her family has to make.“; „So we know what he has said and what he's done to women. But he also went after a disabled reporter, mocked and mimicked him on national television.“

⁹⁴ „I was thinking about a young girl I met here in Las Vegas, Carla, who is very worried that her parents might be deported, because she was born in this country but they were not. They work hard, they do everything they can to give her a good life.“

⁹⁵ „We have 11 million undocumented people. They have 4 million American citizen children, 15 million people.“; „Well, he mentioned the debt. We know how to get control of the debt. When my husband was president, we went from a \$300 billion deficit to a \$200 billion surplus and we were actually on the path to eliminating the national debt. When President Obama came into office, he inherited the worst economic disaster since the Great Depression. He has cut the deficit by two-thirds.“

⁹⁶ „So I think that this is such an unprecedented situation. We've never had a foreign government trying to interfere in our election. We have 17 – 17 intelligence agencies, civilian and military, who have all concluded that these espionage attacks, these cyberattacks, come from the highest levels of the Kremlin and they are designed to influence our election. I find that deeply disturbing.“; „Well, everything I did as secretary of state

U ovom sučeljavanju također, za razliku od prethodnih, Clinton više nego ikad svoj *etos* gradi na sličan način kao njezin protukandidat, odnosno napadom na njegov *etos* i pozivanjem na nesklad onoga što govori i što radi te neistinitost njegovih navoda. Kao primjer možemo navesti slučaj u kojem Clinton narušava njegov *etos* činjenicom da je on prvi predsjednički kandidat koji nije napravio izvadak plaćenog državnog poreza, naglašavajući pritom da ona to jest napravila čime se želi predstaviti vjerodostojnijom: „Ali, naravno, ne možemo ni znati je li to istina jer nije objavio porezne prijave. On je prvi kandidat u posljednjih 40 godina koji nije objavio svoje porezne prijave pa sve što kaže o davanju u humanitarne svrhe ili bilo što drugo, to ne možemo dokazati. Možete pogledati naše porezne prijave. Imamo ih sve prijavljene.“; „... ali prije invazije ih je podržavao. I, samo želim da svi proguglaju. Proguglajte "Donald Trump Irak". I vidjet ćete desetke izvora koji potvrđuju da je bio za invaziju na Irak.“; „FBI je proveo jednogodišnju istragu oko mojih e-mailove. Zaključili su da nema temelja, on je tvrdio da je istraga namještena. Izgubio je odbor u Iowi. Izgubio je sučeljavanje u Wisconsinu. Rekao je da je republikansko sučeljavanje bilo namješteno protiv njega. Zatim je Sveučilište Trump optuženo za prijevaru i reketiranje, on tvrdi da su sudski sustav i savezni sudac protiv njega. Bilo je čak i vrijeme kad nije dobio Emmy za svoj televizijski program tri godine zaredom pa je počeo pisati na Twitter da su Emmy namjestili protiv njega⁹⁷“. U nešto manjem opsegu *etos* gradi i ukazujući na to što je sve postigla u dosadašnjem političkom angažmanu: „Prije svega, podržavam Drugi amandman. Živjela sam u Arkansasu 18 prekrasnih godina. Predstavljala sam New York. Razumijem i poštujem tradiciju posjedovanja oružja. Potječe iz doba osnivanja naše zemlje⁹⁸“. Također, u izgradnji *etosa* koristi i činjenicu da je njezin muž bio predsjednik Sjedinjenih Američkih Država pri čemu objašnjava kako je uz njega i ona pridonijela smanjenju državnog duga što će nastaviti i u predsjedničkom mandatu: „Spomenuo je dug.

---

was in furtherance of our country's interests and our values. The State Department has said that. I think that's been proven.“

⁹⁷ „But, of course, there's no way we can know whether any of that is true, because he hasn't released his tax returns. He is the first candidate ever to run for president in the last 40-plus years who has not released his tax returns, so everything he says about charity or anything else, we can't prove it. You can look at our tax returns. We've got them all out there.,; „... before the invasion, he supported it. And, you know, I just want everybody to go Google it. Google "Donald Trump Iraq." And you will see the dozens of sources which verify that he was for the invasion of Iraq.“; „The FBI conducted a year-long investigation into my e-mails. They concluded there was no case; he said the FBI was rigged. He lost the Iowa caucus. He lost the Wisconsin primary. He said the Republican primary was rigged against him. Then Trump University gets sued for fraud and racketeering; he claims the court system and the federal judge is rigged against him. There was even a time when he didn't get an Emmy for his TV program three years in a row and he started tweeting that the Emmys were rigged against him.“

⁹⁸ „Well, first of all, I support the Second Amendment. I lived in Arkansas for 18 wonderful years. I represented upstate New York. I understand and respect the tradition of gun ownership. It goes back to the founding of our country.“

Znamo kako preuzeti kontrolu nad dugom. Kad je moj muž bio predsjednik, otišli smo s deficita od 300 milijardi dolara na višak od 200 milijardi dolara, a zapravo nam je cilj bio otkloniti državni dug. Kada je predsjednik Obama stupio na dužnost, naslijedio je najgoru ekonomsku katastrofu od razdoblja Velike depresije. Smanjio je deficit za dvije trećine⁹⁹“. Clinton se također koristi i anticipacijom, odnosno parafrazira Trumpove riječi kako bi objasnila do čega će dovesti njegov način razmišljanja: „Nedavno je rekao kako je prije nekoliko tjedana u Phoenixu svaka nedokumentirana osoba bila podvrgnuta deportaciji. Evo što to znači. To znači da biste morali imati masovno provođenje zakona, gdje bi službenici za provođenje zakona trebali ići od škole do škole, doma do doma, tvrtke do tvrtke, bilježeći ljude koji nisu dokumentirani. A onda bismo ih morali ukrcati u vlakove, autobuse i poslati ih iz naše zemlje¹⁰⁰“. Zanimljivo je i to da, za razliku od prethodnih sučeljavanja, u ovom Clinton čak anticipira moguću logičku pogrešku *Straw Man* koju bi njezin protukandidat mogao iskoristiti: „Ali ja također vjerujem da može i mora postojati razumna regulacija. Budući da podržavam Drugi amandman ne znači da želim da ljudi koji ne bi smjeli imati oružje svejedno mogu prijetiti da će ubiti vas ili članove vaše obitelji¹⁰¹“.

Od argumentacijskih pogrešaka nailazimo na *Red Herring* kada Clinton na pitanje o njezinu stavu prema otvorenosti granica odgovara: „Dakle, zapravo mislim da je najvažnije pitanje ove večeri, Chris, hoće li konačno Donald Trump priznati da Rusi to rade i da jasno potvrdi da neće imati Putinovu pomoć na ovim izborima, da porekne pitanje ruske špijunaže protiv Amerikanaca, čemu je zapravo prije dao potporu? To su pitanja na koja nam treba odgovoriti. Nikad nismo imali ovakve stvari na ijednom našem izboru.¹⁰²“ ili u slučaju kada izbjegava odgovor na pitanje o Zakladi Clinton i plaćanju računa: „Ali ja sam sretna, zapravo sam oduševljena kad govorim o Zakladi Clinton jer je to svjetski poznata humanitarna zaklada i jako sam ponosna na sve ono što radimo. Mogla bih o njoj govoriti ostatak

---

⁹⁹ „Well, he mentioned the debt. We know how to get control of the debt. When my husband was president, we went from a \$300 billion deficit to a \$200 billion surplus and we were actually on the path to eliminating the national debt.“

¹⁰⁰ „He said as recently as a few weeks ago in Phoenix that every undocumented person would be subject to deportation. Now, here's what that means. It means you would have to have a massive law enforcement presence, where law enforcement officers would be going school to school, home to home, business to business, rounding up people who are undocumented. And we would then have to put them on trains, on buses to get them out of our country.“

¹⁰¹ „But I also believe that there can be and must be reasonable regulation. Because I support the Second Amendment doesn't mean that I want people who shouldn't have guns to be able to threaten you, kill you or members of your family.“

¹⁰² „So I actually think the most important question of this evening, Chris, is, finally, will Donald Trump admit and condemn that the Russians are doing this and make it clear that he will not have the help of Putin in this election, that he rejects Russian espionage against Americans, which he actually encouraged in the past? Those are the questions we need answered. We've never had anything like this happen in any of our elections before.“

sučeljavanja, ali znam da nemam vremena za to. No, kratko, Zaklada Clinton omogućila je tretman za 11 milijuna ljudi širom svijeta s HIV-om, a to je otprilike polovica ljudi na svijetu koji se liječe. U partnerstvu s Američkom zdravstvenom udrugom¹⁰³". Također, koristi se i pogreškom *ad hominem*: „To je zato što bi on radije imao lutku za predsjednika Sjedinjenih Američkih Država.“; „Znate, predsjednik Obama rekao je neki dan da ako se žališ prije nego što igra završi, to samo pokazuje da nisi dorastao poslu.“; „Trebali biste pitati Bernieja Sandersa koga podupire za predsjednika. Dok je obavljao kampanju za mene diljem svijeta izjavio je da ste vi najopasnija osoba koja će se kandidirati za predsjednika u modernoj povijesti Amerike. Mislim da je u pravu¹⁰⁴“.

Donald Trump odgovor na pitanje o tome što treba promijeniti u Vrhovnom sudu te ujedno svoju argumentaciju započinje preliminarnom argumentacijom koristeći pritom argumentacijsku pogrešku generalizacije iz primjera u kojem navodi kako se, do sada jedna od glavnih osoba Vrhovnog suda, odnosi prema njemu: „Nedavno se dogodilo nešto, Justice Ginsburg uputila je vrlo, vrlo neprikladne komentare prema meni i ogromnom broju ljudi, mnogim i mnogim milijunima ljudi koje predstavljam. I bila je prisiljena ispričati se. I to je učinila. Ali to su bile izjave koje se nikada ne bi smjele čuti¹⁰⁵“. Za Trumpa je također zanimljivo korištenje preliminarne argumentacije i prilikom odgovaranja na ostala pitanja, međutim nakon nje ne navodi političku tvrdnju i rješenje, već kroz preostale dvije minute cirkularno ponavlja preliminarnu argumentaciju. Ovo možemo uočiti u sljedećem primjeru: „Mi rastemo – izašao je naš posljednji izvještaj – i točno je oko razine od 1%. I mislim da se smanjuje. Prošli tjedan, kao što znate, krajem prošlog tjedna izašlo je izvješće o slaboj zaposlenosti. Užasno izvješće o broju zaposlenih. Zapravo, rekao sam, je li to posljednje izvješće o zaposlenosti prije izbora? Ako jest, trebao bih lako pobijediti, bilo je tako loše. Izvješće je toliko loše.¹⁰⁶“ nakon čega koristi argumentacijske pogreške *Red Herring*,

---

¹⁰³ „But I am happy, in fact I'm thrilled to talk about the Clinton Foundation, because it is a world-renowned charity and I am so proud of the work that it does. You know, I could talk for the rest of the debate – I know I don't have the time to do that. But just briefly, the Clinton Foundation made it possible for 11 million people around the world with HIV-AIDS to afford treatment, and that's about half all the people in the world who are getting treatment. In partnership with the American Health Association“

¹⁰⁴ „Well, that's because he'd rather have a puppet as president of the United States.“; „You know, President Obama said the other day when you're whining before the game is even finished it just shows you're not up to doing the job.“; „Well, you should ask Bernie Sanders who he's supporting for president. And he has said as he has campaigned for me around the country, you are the most dangerous person to run for president in the modern history of America. I think he's right.“

¹⁰⁵ „Something happened recently where Justice Ginsburg made some very, very inappropriate statements toward me and toward a tremendous number of people, many, many millions of people that I represent. And she was forced to apologize. And apologize she did. But these were statements that should never, ever have been made.“

¹⁰⁶ „We are growing – our last report came out – and it's right around the 1 percent level. And I think it's going down. Last week, as you know, the end of last week, they came out with an anemic jobs report. A terrible jobs

situacijski *ad hominem*, generalizaciju i *ad misericordiam*: „Obilazim tvornice koje su napredovale prije 20 i 25 godina, a zbog dokumenta koji je njezin suprug potpisao i koji je ona 100%-tno blagoslovila, jednostavno je strašno što se dogodilo tim ljudima u tim zajednicama. Ona može tvrditi da je njezin suprug učinio dobru stvar, ali koliko su samo oni patili nakon što je NAFTA stupila na snagu jer nije udarila jako, ali je udarila nakon njihovog odlaska. Kako li su samo trpjeli. To je bila jedna od najgorih stvari ikada koje je potpisala naša zemlja. Ona sada želi potpisati trans-pacifičko partnerstvo. Ona to želi. Lagala je kad je rekla da to nije nazvala zlatnim standardom u jednoj od rasprava. U potpunosti je lagala. Nazvala ga je zlatnim standardom. I oni koji su zapravo provjerili činjenice rekli su da imam pravo. Bio sam tako počašćen¹⁰⁷”.

Za razliku od Clinton, u trećem sučeljavanju Trump koristi sve vrste tvrdnji od kojih najviše vrijednosne i političke poput: „Mislim da, ako moja protukandidatkinja i dobije ovu utrku, za što doista mislim da se neće dogoditi, imat ćemo Drugi amandman koji će biti vrlo, vrlo slaba replika onoga što imamo upravo sada.”; „Prije svega, prije nego što počnem sa svojim planom, želim reći da će njezin plan podići poreze i čak udvostručiti vaš porez. Njezin porezni plan je katastrofa.”; „Želim graditi zid. Trebamo zid.”; „Trebamo Vrhovni sud koji će po mojem mišljenju podržati Drugi amandman i sve izmjene i dopune¹⁰⁸”. U nešto manjem omjeru nailazimo i na činjenične tvrdnje: „Imat ćemo ogromno, ogromno povećanje poreza ako ćemo se voditi planom Hillary Clinton.¹⁰⁹“, te uzročno-posljedične: „Ali tko će zapravo dobiti Mosul? U konačnici mi ćemo uzeti Mosul. Ali način – ako pogledate što se događa, mnogo je teže nego što su mislili. Mnogo, mnogo teže. Mnogo opasnije. Još više smrti nego što su mislili¹¹⁰”.

---

report. In fact I said, is that the last jobs report before the election? Because if it is, I should win easily, it was so bad. The report was so bad.“

¹⁰⁷ „I pass factories that were thriving 20, 25 years ago, and because of the bill that her husband signed and she blessed 100 percent, it is just horrible what's happened to these people in these communities. Now, she can say that her husband did well, but, boy, did they suffer as NAFTA kicked in, because it didn't really kick in very much, but it kicked in after they left. Boy, did they suffer. That was one of the worst things that's ever been signed by our country. Now she wants to sign Trans-Pacific Partnership. And she wants it. She lied when she said she didn't call it the gold standard in one of the debates. She totally lied. She did call it the gold standard. And they actually fact checked, and they said I was right. I was so honored.“

¹⁰⁸ „I believe if my opponent should win this race, which I truly don't think will happen, we will have a Second Amendment which will be a very, very small replica of what it is right now.“; „Well, first of all, before I start on my plan, her plan is going to raise taxes and even double your taxes. Her tax plan is a disaster.“; „Now, I want to build the wall. We need the wall.“; „We need a Supreme Court that in my opinion is going to uphold the Second Amendment, and all amendments.“

¹⁰⁹ „We will have a massive, massive tax increase under Hillary Clinton's plan.“

¹¹⁰ „But who's going to get Mosul, really? We'll take Mosul eventually. But the way – if you look at what's happening, much tougher than they thought. Much, much tougher. Much more dangerous. Going to be more deaths that they thought.“

Svoje tvrdnje Trump argumentira nepotpunim potkrijepama. Tako koristi podatke kao potkrijepu povećanoj stopi kriminaliteta u Chicagu, no ne navodi izvore svojih podataka niti kako je došao do njih: „Pa, dopustite mi da vam kažem samo prije nego što odemo dalje. U Chicagu, koji ima najrigoroznije zakone o oružju u Sjedinjenim Američkim Državama, vjerojatno biste mogli reći da imaju daleko više oružja nego bilo koji drugi grad. Dakle, imamo najrigoroznije zakone, a vi imate ogromno oružano nasilje.“; „Sada je također usklađen s Iranom, kojeg smo učinili moćnim. Vratili smo im 150 milijardi dolara. Dajemo im 1,7 milijardi dolara u gotovini. U gotovini. Snopovi gotovine veličine kao ova pozornica. Dali smo im 1,7 milijardi dolara¹¹¹“. Isto se događa kada argumentira koristeći primjer: „Predsjednik Obama iselio je milijune ljudi. Nitko ne zna za to, nitko ne govori o tome. Ali pod Obamom, milijuni ljudi izbačeni su iz ove zemlje. Deportirani su. Ona to ne želi reći, ali to je ono što se dogodilo, i to se dogodilo u velikim razmjerima¹¹²“. Trump često koristi argument *ad verecundiam*, odnosno argument autoriteta kako bi dao do znanja koje institucije podržavaju njegovu politiku: „Ja vrlo snažno podupirem Drugi amandman. I ja jesam – ne znam je li Hillary o tome govorila sarkastično, ali vrlo sam ponosan što imam odobrenje NRA. A to je najranija potvrda koju su ikada dali kandidatu za predsjednika. Stoga sam jako počašćen.“; „Hillary želi dati amnestiju. Želi otvorene granice. Granica – kao što znate, prošli tjedan granični agenti, 16.500 – plus ICE, dali su mi potporu. Prvi put ikada da su prihvatili kandidata.“; „Imam 200 generala i admirala, 21 koji me podržavaju, 21 kongresnih primatelja počasnih medalja¹¹³“.

Etos ponovno prvenstveno gradi napadom na protukandidatkinju, odnosno pokušava pokazati da s obzirom na svoje prijašnje postupke neće učiniti ono što obećava u kampanji te zbog toga nije dobar predsjednički materijal za razliku od njega: „Mislim da je ono što je FBI učinio i što je učinilo Ministarstvo pravosuđa, uključujući sastanak s njezinim suprugom, državnim odvjetnikom, u stražnjem dijelu zrakoplova na pisti u Arizoni, mislim da je to

---

¹¹¹ „Well, let me just tell you before we go any further. In Chicago, which has the toughest gun laws in the United States, probably you could say by far, they have more gun violence than any other city. So we have the toughest laws, and you have tremendous gun violence.“; „He now also aligned with Iran, who we made very powerful. We gave them \$150 billion back. We give them \$1.7 billion in cash. I mean, cash. Bundles of cash as big as this stage. We gave them \$1.7 billion.“

¹¹² „President Obama has moved millions of people out. Nobody knows about it, nobody talks about it. But under Obama, millions of people have been moved out of this country. They've been deported. She doesn't want to say that, but that's what's happened, and that's what happened big league.“

¹¹³ „I am a very strong supporter of the Second Amendment. And I am – I don't know if Hillary was saying it in a sarcastic manner, but I'm very proud to have the endorsement of the NRA. And it's the earliest endorsement they've ever given to anybody who ran for president. So I'm very honored by all of that.“; „Hillary wants to give amnesty. She wants to have open borders. The border – as you know, the Border Patrol agents, 16,500-plus ICE last week, endorsed me. First time they've ever endorsed a candidate.“; „I have 200 generals and admirals, 21 endorsing me, 21 congressional Medal of Honor recipients.“

sramotno. Mislim da je to sramota.¹¹⁴, te argumentacijskom pogreškom situacijski *ad hominem*: „*Problem je što govorite, ali ništa ne radite, Hillary. Ne. Baš kao kad ste vodili State Department, nedostajalo je 6 milijardi dolara. Kako napravite propust od 6 milijardi dolara? Vodili ste državni odjel, 6 milijardi dolara bilo je ukradeno. Oni ne znaju. Nema 6 milijardi dolara. Ako postanete predsjednica, ova zemlja će biti u takvom neredu. Vjerujte mi¹¹⁵*“. Također, *etos* gradi i na temelju svojih primjera pozitivnih praksi: „*Htio bih spomenuti jednu stvar. Trump Foundation, mala zaklada. Ljudi pridonose, ja pridonosim. Novac 100% ide – 100% ide različitim dobrotvornim organizacijama, uključujući i puno vojnih. Ne dobivam ništa. Ne kupujem čamce. Ne kupujem zrakoplove. Što se događa – novac ide njima.¹¹⁶*“, te koristeći pogrešnu analogiju da će, s obzirom na to da je uspješno vodio svoju tvrtku, jednako tako i uspješno voditi državu. Međutim, vođenje države i tvrtke nije identičan posao te zbog toga njihovo vodstvo ne možemo uspoređivati: „*Mislim da sam napravio mnogo bolji posao. Sagrađio sam veliku tvrtku, veliku tvrtku, neke od najvećih dobara u svijetu, vrijedna mnogo, mnogo milijardi dolara. Počeo sam kreditom od milijun dolara. Slažem se s tim. To je zajam od milijun dolara. Ali sagrađio sam fenomenalnu tvrtku¹¹⁷*“.

I u ovom sučeljavanju nailazimo na brojne argumentacijske pogreške. Kao i u prethodna dva sučeljavanja, i ovdje je najčešća pogreška *Red Herring* kojom Trump, umjesto davanja odgovora na pitanje, pokušava slušatelje navesti na druge probleme koji su trenutno „relevantniji“. Neki od primjera ove argumentacijske pogreške su u odgovoru na pitanje zašto je njegova odluka o izgradnji zida na meksičkoj granici najbolja moguća odluka: „*Prije svega, imao sam vrlo produktivan sastanak s predsjednikom Meksika. Vrlo drag čovjek. Mnogo bolje ćemo surađivati s Meksikom na trgovinskim ugovorima. Vjerujte mi. Ugovor NAFTA koji je potpisao njezin suprug jedan je od najgorih dogovora bilo koje vrste ikada*

---

¹¹⁴ „I think what the FBI did and what the Department of Justice did, including meeting with her husband, the attorney general, in the back of an airplane on the tarmac in Arizona, I think it's disgraceful. I think it's a disgrace.“

¹¹⁵ „The problem is, you talk, but you don't get anything done, Hillary. You don't. Just like when you ran the State Department, \$6 billion was missing. How do you miss \$6 billion? You ran the State Department, \$6 billion was either stolen. They don't know. It's gone, \$6 billion. If you become president, this country is going to be in some mess. Believe me.“

¹¹⁶ „I'd like to mention one thing. Trump Foundation, small foundation. People contribute, I contribute. The money goes 100 percent – 100 percent goes to different charities, including a lot of military. I don't get anything. I don't buy boats. I don't buy planes. What happens – the money goes to them.“

¹¹⁷ „Well, I think I did a much better job. I built a massive company, a great company, some of the greatest assets anywhere in the world, worth many, many billions of dollars. I started with a \$1 million loan. I agree with that. It's a \$1 million loan. But I built a phenomenal company.“

sklopljenih, koji može potpisati svatko. To je katastrofa.¹¹⁸, ili u odgovoru na pitanje o tome kako se odnosi prema ženama i koliko ih poštuje: *„Ona spominje ovo, što je fikcija, sve je zamišljeno, što su vjerojatno ili eventualno započele ona i njezina vrlo labava kampanja. Ali, reći ću vam ono što nije izmišljeno jest njezina e-pošta, u kojoj je kriminalno uništila 33.000 e-mailova nakon što je dobila poziv iz Kongresa Sjedinjenih Država¹¹⁹“*. Uz ovu, česta je i argumentacijska pogreška *ad hominem* kojom Trump napada svoju protukandidatkinju i trenutnu, kao i prethodnu vlast što je jedno od obilježja populističke retorike: *„Što se dogodilo s FBI-om, ne znam. Imamo odličnog generala s četiri zvjezdice koji će, danas čitate u svim člancima, potencijalno služiti pet godina u zatvoru zbog laganja FBI-u. Jedna laž. Ona je lagala stotinu puta ljudima, Kongresu i FBI-u.“*; *„I Iran bi nam trebao napisati pismo zahvale, baš kao i stvarno glupi – najglupiji dogovor svih vremena, dogovor koji će Iranu u potpunosti dati nuklearno oružje.“*; *„Ali našu su zemlju toliko izigrali Putin i Assad, i usput – i Iran. Nitko ne može vjerovati koliko je glupo naše vodstvo.¹²⁰“* uz koji se javlja i situacijski *ad hominem*: *„Hillary Clinton je željela zid. Hillary Clinton borila se za zid 2006. ili u to vrijeme. Sada nikada ništa ne dovrši¹²¹“*. Od ostalih pogrešaka nailazimo na generalizaciju (*„Nedavno se dogodilo nešto, Justice Ginsburg uputila je vrlo, vrlo neprikladne komentare prema meni i ogromnom broju ljudi, mnogim i mnogim milijunima ljudi koje predstavljam. I bila je prisiljena ispričati se. I to je učinila. Ali to su bile izjave koje se nikada ne bi smjele čuti.¹²²“*), *post hoc ergo propter hoc* (*„Pa, ako stavimo još dva ili možda tri suda, to je stvarno ono što će se ostvariti – to će se dogoditi. I to će se automatski dogoditi, po mom mišljenju, jer ću na sud postaviti pitanje „za život“. Reći ću vam to: Vratit će se u države, a države će odlučiti.¹²³“*); *ad misericordiam* (*„Ako se slažete s onim za što se Hillary zalaže,*

---

¹¹⁸ „First of all, I had a very good meeting with the president of Mexico. Very nice man. We will be doing very much better with Mexico on trade deals. Believe me. The NAFTA deal signed by her husband is one of the worst deals ever made of any kind, signed by anybody. It's a disaster.“

¹¹⁹ „She mentions this, which is all fiction, all fictionalized, probably or possibly started by her and her very sleazy campaign. But I will tell you what isn't fictionalized are her e-mails, where she destroyed 33,000 e-mails criminally, criminally, after getting a subpoena from the United States Congress.“

¹²⁰ „What happened to the FBI, I don't know. We have a great general, four-star general, today you read it in all of the papers, going to potentially serve five years in jail for lying to the FBI. One lie. She's lied hundreds of times to the people, to Congress, and to the FBI.“; „And Iran should write us a letter of thank you, just like the really stupid – the stupidest deal of all time, a deal that's going to give Iran absolutely nuclear weapons.“; „But our country is so outplayed by Putin and Assad, and by the way -- and by Iran. Nobody can believe how stupid our leadership is.“

¹²¹ „Hillary Clinton wanted the wall. Hillary Clinton fought for the wall in 2006 or thereabouts. Now, she never gets anything done“

¹²² „Something happened recently where Justice Ginsburg made some very, very inappropriate statements toward me and toward a tremendous number of people, many, many millions of people that I represent.“

¹²³ „Well, if we put another two or perhaps three justice on, that's really what's going to be – that will happen. And that'll happen automatically, in my opinion, because I am putting pro-life justices on the court. I will say this: It will go back to the states, and the states will then make a determination.“

onda u devetom mjesecu možete uzeti bebu i istrgnuti dijete iz maternice majke neposredno prije rođenja djeteta.¹²⁴"); *non sequitur* („Ja želim izgraditi zid. Trebamo zid. I granična kontrola, ICE, svi žele zid. Zaustavit ćemo drogu. Postavit ćemo granicu.“); „Da ona nije ništa učinila, bili bismo u mnogo boljoj formi. A to je ono što je uzrokovalo veliku migraciju jer ona uvodi desetke tisuća sirijskih izbjeglica, koji vjerojatno u mnogim slučajevima – ne vjerojatno, definitivno... u mnogim slučajevima, okrenuti prema ISIS-u, a sada ih imamo u našoj zemlji, i samo pričekajte da vidite – to će biti veliki trojanski konj. I pričekajte dok ne vidite što će se dogoditi u nadolazećim godinama. Puno sreće, Hillary. Puno vam hvala što se napravili odličan posao.¹²⁵“); *Slippery Slope* („Vrlo je nepošteno da netko prijeđe granicu i postane građanin, a prema njezinom planu, imate otvorene granice. Trgovina će vam biti katastrofalna, i dogodit će vam se katastrofa s otvorenim granicama¹²⁶“) i *Straw Man* koji je Clinton u konačnici i anticipirala u pojedinim trenucima („Zaustavit ćemo radikalni islamski terorizam u ovoj zemlji. Ona niti ne želi izgovoriti riječi, niti će predsjednik Obama. Zato vam samo želim reći, ona želi otvorene granice¹²⁷“).

Kada govori da će spriječiti terorizam tako što će muslimanima zabraniti ulazak u zemlju ili pak zaustaviti kriminal izgradnjom zida između Sjedinjenih Američkih Država i Meksika, Trump zapravo, kao što je već navedeno u radu, ne objašnjava kako će to postići. U svojoj knjizi, Harry Frankfurt (2005) to naziva *bullshit* retorikom. Ovaj pojam ne odnosi se na lažne informacije, već se govornik uopće ne „opterećuje“ time što je istinito, zanima ga samo način na koji će publika percipirati izrečeno (Frankfurt, 2005: 33). Ovakva retorika javlja se posebice kada govornik nije dovoljno upućen u temu o kojoj govori (Frankfurt, 2005: 54). U radu nailazimo na niz primjera ovakve retorike poput onih u kojima Trump napada Clinton i prethodnu vlast (no ona ga pozivanjem publike na *HillaryClinton.com* pokušava diskreditirati) ili pak u nejasnim činjeničnim tvrdnjama kojima manipulira nenavođenjem izvora, brojčanih podataka (uglavnom koristi izraze *ogroman broj* i *mnogo*) i argumenata autoriteta te ih tako predstavlja kao činjenice.

---

¹²⁴ „If you go with what Hillary is saying, in the ninth month, you can take the baby and rip the baby out of the womb of the mother just prior to the birth of the baby.“

¹²⁵ „Now, I want to build the wall. We need the wall. And the Border Patrol, ICE, they all want the wall. We stop the drugs. We shore up the border“; „If she did nothing, we'd be in much better shape. And this is what's caused the great migration, where she's taking in tens of thousands of Syrian refugees, who probably in many cases – not probably, who are definitely... in many cases, ISIS-aligned, and we now have them in our country, and wait until you see – this is going to be the great Trojan horse. And wait until you see what happens in the coming years. Lots of luck, Hillary. Thanks a lot for doing a great job.“

¹²⁶ Very unfair that somebody runs across the border, becomes a citizen, under her plan, you have open borders. You would have a disaster on trade, and you will have a disaster with your open borders

¹²⁷ And you see, we are going to stop radical Islamic terrorism in this country. She won't even mention the words, and neither will President Obama. So I just want to tell you, she wants open borders.

Posljednje sučeljavanje razlikuje se od prethodna po agresivnijem nastupu oba kandidata. U ovom se sučeljavanju tako Clinton koristi taktikama svojeg protukandidata te više ne izgrađuje u tolikoj mjeri ekstrinzični *etos*, već se usmjerava na napade na protukandidata. Upravo zbog ovoga i lošije gradnje *logosa*, u ovom sučeljavanju koristi veću količinu argumentacijskih pogrešaka, ali i anticipira Trumpove tvrdnje. S druge strane, Trump svoju argumentaciju gotovo da svodi na pogrešku *Red Herring*, a *etos* gradi i dokazivanjem vlastitih uspjeha i ostvarenja, a ne isključivo napadom na Clinton, kao što je to bio slučaj u prethodna dva sučeljavanja.

7. Zaključak

U drugoj polovici 20. stoljeća retorika ponovno dobiva na svojoj važnosti. Ovom trendu svakako je uvelike doprinijela politička argumentacija koja je danas, zbog razvoja medija, više nego ikad zastupljena u svim sferama javnoga života. Zbog toga je gotovo nemoguće zamisliti predsjedničke ili parlamentarne izbore bez popratnoga sučeljavanja na temelju kojih birači procjenjuju stajališta kandidata te odlučuju o tome kome će dati svoj glas. Upravo se time bavio i ovaj rad, a njegov cilj bilo je analizirati sučeljavanje američkih kandidata Hillary Clinton i Donalda Trumpa na izborima za novog predsjednika Sjedinjenih Američkih Država.

U svojim dvominutnim odgovorima na pitanja, Hillary Clinton najviše upotrebljava političke tvrdnje koje ne argumentira uvijek, ali nudi moguće načine kako pristupiti problemu o kojem se govori. Clinton često koristi preliminarnu argumentaciju u kojoj ponekad retoričkim pitanjima nastoji publiku uvesti u problematiku o kojoj će govoriti i navesti na razmišljanje. U argumentaciji se koristi toposima, a svoje tvrdnje potkrepljuje podacima, primjerima, parafrazama, činjenicama i svjedočanstvima, ali često ne navodi njihov izvor. Iako u prva dva sučeljavanja, Clinton veći fokus posvećuje argumentaciji vlastitih tvrdnji, u posljednjem sučeljavanju uočava se agresivniji nastup u kojem svoju argumentaciju preusmjerava na pobijanje Trumpovih (neistinitih) navoda te anticipaciju istih. I dok su za Clinton specifične političke tvrdnje, kod Trumpa se gotovo podjednako pojavljuju političke i vrijednosne, no nailazimo i na preostale dvije vrste. Za razliku od Clinton, Trump u dvominutnim odgovorima navodi političke tvrdnje koje zatim potkrepljuje novim vrijednosnim tvrdnjama, argumentacijskim pogreškama ili ih uopće ne argumentira. Većina

vrijednosnih tvrdnji odnosi se na prethodnu vlast i politički angažman njegove protukandidatkinje čime ju tzv. *bullshit* retorikom želi diskreditirati i naglasiti da država više ne može ići u tom smjeru, već joj je potrebno novo vodstvo na čelu s njime. Takvom ideologijom, koja se suprotstavlja političkim elitama, predstavljanjem sebe kao „spasitelja naroda“, naglašavanjem političkog establišmenta s jedne i potlačenog naroda s druge strane te korištenjem jednostavnog rječnika, Trump služi kao odličan primjer populističke retorike. U odnosu na Clinton, u znatno manjem omjeru koristi preliminarnu argumentaciju koju zatim ne nastavlja političkom tvrdnjom i argumentacijom, već cirkularnim ponavljanjem problema s kojima se država susreće, stoga i rijetko daje rješenja navedenih problema. Za razliku od svoje protukandidatkinje, manje koristi potkrijepe od kojih su najčešće podaci i primjeri. Također je zanimljivo da oba kandidata koriste analogije kako bi dokazali da će, s obzirom na sve što su prije radili, i u predsjedničkoj funkciji obavljati dobar posao.

Aristotel ističe da je za političke govore najvažniji *etos* ili ugled govornika (Aristotel, Rhet, 1378a) stoga ni ne čudi da je, kada govorimo o načinima uvjeravanja, upravo *etos* najčešći. Clinton pokušava izgraditi *etos* naglašavajući činjenicu da je bila senatorica, državna tajnica i prva dama čime ističe što je sve radila dok je bila na spomenutim funkcijama. Također često gradi *etos* koristeći *patos* kojim želi pobuditi suosjećanje publike i svijest da su upravo njezini postupci ispravni jer posjeduje mudrost i dobrohotnost. S obzirom na konstantne napade njezina protukandidata, Clinton svoj *etos* brani diskreditirajući njegov primjerima iz prošlosti i pozivanjem gledatelja na provjeru ispravnosti informacija koje Trump izlaže. Za razliku od nje, Trump kredibilitet izgrađuje isticanjem svojeg bogatstva koje je mukotrpno stekao radom čime se želi prikazati kao čovjek koji je sposoban voditi državu. Oboje pokušavaju narušiti *etos* jedan drugome pozivajući se na događaje iz prošlosti. Ipak, Clinton ovdje pokazuje bolju pripremljenost jer u većoj mjeri od Trumpa parafrazira njegove navode. Upravo zato možemo reći da su njezine strategije izgradnje *logosa* bolje jer koristi podatke, citate, parafraze, činjenice i zakone za koje ipak ne navodi uvijek izvore. S druge strane Trump također ne navodi izvore, a od očitosti koristi samo brojke, statistike i autoritete. Trump također *patosom* pokušava djelovati na emocije publike, međutim on djeluje na ljutnju zbog načina na koji je prethodna vlast vodila državu, a u trenucima također želi pobuditi i osjećaj straha od onoga što državu očekuje ako se glasači odluče za Clinton. Uz to, pri izgradnji *etos*a, oboje se koriste argumentima autoriteta kako bi naglasili tko ih podupire u kampanji.

Predsjednički kandidati također koriste i argumentacijske pogreške. U odnosu na Trumpa, Clinton koristi znatno manje argumentacijskih pogrešaka među kojima se niti jedna ne ističe po učestalosti ponavljanja. Međutim, kod Trumpa su najzastupljenije *Red Herring* koji koristi u gotovo svakom odgovoru, zatim generalizacija i *ad hominem*. Od ostalih nailazimo i na argumentacijske pogreške *Straw Man*, zanemarivanje alternativa, *Slippery Slope*, *ad populum*, *ad baculum*, *ad misericordiam*, *tu quoque* i *non sequitur*. Pri analizi pogrešaka u Hrvatskom saboru Kišiček i Stanković (2011) kao najčešće navode generalizaciju, *ad hominem* i *ad populum*. Po učestalosti pogrešaka slijede *ad misericordiam*, zanemarivanje alternative, uvođenje nove teme, *non sequitur* i *ad baculum*. Ovaj rad potvrdio je navedene rezultate jer su u njemu pronađene sve spomenute pogreške. Po učestalosti pogreške, najzastupljeniji je *Red Herring*, odnosno uvođenje nove teme, nakon čega slijede *ad hominem* i *generalizacija*. Istraživanje koje je provela Kišiček (2008) pokazalo je da muškarci češće koriste *ad hominem* argumente, dok je kod žena češći *ad misericordiam*. Ova pretpostavka pokazala se točnom, iako općenito u sva tri sučeljavanja *ad misericordiam* nije bio toliko čest. Oboje su svoje tvrdnje i *etos* gradili pozivajući se na argumente autoriteta koji u nekim slučajevima kod Trumpa bili nepotpuni.

Konačno, možemo zaključiti da je retorika Hillary Clinton bolja od retorike Donalda Trumpa. Iako često ne navodi izvore, Clinton se koristi brojnim očitostima u izgradnji *logosa*, a *etos* povezuje s *patosom* što je jedno od najbitnijih obilježja političkoga diskursa. Također, premda svoje tvrdnje ponekad ne argumentira, Clinton se trudi ponuditi što više mogućih načina rješavanja problema čime se ističe njezina orijentiranost na budućnost, dok je Trump uglavnom usredotočen na izricanje vrijednosnih tvrdnji za događaje u prošlosti i izgradnju preliminarne argumentacije koju zatim ne nastavlja političkom tvrdnjom i predstavljanjem rješenja. U odnosu na njega, Clinton koristi znatno manji broj argumentacijskih pogrešaka od kojih su tri najzastupljenije kod oba kandidata *Red Herring*, generalizacija i *ad hominem*.

Ipak, unatoč generalno boljoj retorici Hillary Clinton, pobjedu na američkim predsjedničkim izborima odnio je Donald Trump. Premda je argumentacija Hillary Clinton zaključno u analizi bila bolja, upravo to potvrđuje da je predizborna kampanja mnogo više od sučeljavanja. Iako je sučeljavanje bitno, iz ovog slučaja možemo zaključiti da su u Trumpovu korist ipak presudili brojni predizborni skupovi, izlazak na teren s biračima te posebice djelovanje na emocije. Uz to, ako se obraćamo publici koja nije retorički educirana, tada ne možemo očekivati da se loša retorika i argumentacija prepoznaju i „kažnjavaju“. Aktualni američki predsjednik možda je najbolji pokazatelj važnosti govorničke edukacije.

8. Literatura

1. Aristotel (1999). *Nicomachean Ethics*. prev. T. Irwin, 2. izdanje, Oxford: Hackett Publishing Company.
2. Aristotel (1989). *Retorika*, prev. M. Višić. Zagreb: Naprijed.
3. Baron, J. (2007). *Thinking and Deciding*. 4. izdanje. New York: Cambridge University Press.
4. Beker, M. (1997). *Kratka povijest antičke retorike : s odabranim ulomcima iz antičkih tekstova*. Zagreb: ArTresor Naklada.
5. Copi, I. M., Cohen, C. (1990). *Introduction to Logic*, 8. izdanje, New York: Macmillan.
6. Correia, V. (2012). The Ethics of Argumentation. *Informal Logic*, 32, 2. 222-241.
7. Fahnestock, J., Secor, M. (2004). *A rhetoric of Argument*, 3. izdanje, Boston: McGraw Hill.
8. Farrell, T.B. (1976). Knowledge, consensus, and rhetorical theory. *Quarterly Journal of Speech*. 62, 1. 1–14.
9. Fischhoff, P. i sur. Knowing with certainty: The appropriateness of extreme confidence. *Journal of Experimental Psychology*, 3, 4. 552-564.
10. Frankfurt, H. G. (2005). *On bullshit*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
11. Garver, E. (1994). *The book Aristotele's Rhetoric : An Art of Character*. Chicago: University of Chicago Press.
12. Groarke, L., Tindale, Ch. (2013). *Good Reasoning Matters! A Constructive Approach to Critical Thinking*, 5. izdanje, Ontario: Oxford University Press.
13. Hamblin, C. L. (1970). *Fallacies*. London: Methuen.
14. Herrick, J. (1996). *History and Theory of Rhetoric : An Introduction*, 2. izdanje, Boston: Allyn and Beacon.
15. Kienpointer, M. i Kindt, W. (1997). On the Problem of Bias in Political Argumentation: An Investigation into Discussion about Political Asylum in Germany and Austria. *Journal of Pragmatics*. 27, 5. 555-585.
16. Kišiček, G. (2018). *Retorika i politika*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
17. Kišiček, G., Stanković, D. (2011). Analysis of Fallacies in Croatian Parliamentary Debate. U: *Proceedings of the 7th Conference of the International Society for the Study of Argumentation*. Uredio F. H. van Eemeren i sur. Amsterdam: Rozenberg / Sic Sat, 939-949. (izvorni znanstveni rad)

18. Kišiček, G. (2010). Pogreške u argumentaciji – dvojbe u tumačenju i klasifikaciji. *Govor*, 27, 2. 129-143.
19. Kišiček, G. (2008). Usporedba ženske i muške retorike u politici. *Govor*, 25, 2. 189-202. (prethodno priopćenje)
20. Matić, M. (2004). Ima li populizma u hrvatskoj politici? Analiza političkog djelovanja Milana Bandića i Željka Keruma. *Polemos*, 17, 1-2. 167:181.
21. Matošić, J. (1941). *Nauka o govorništvu i antologija svjetskih klasika od Demostena i Cicerona do Hitlera i Mussolinija*. 6. izdanje, Zagreb: Tiskara Danica.
22. Meyer, M. i sur. (2008). *Povijest retorike od Grka do naših dana*. 10. izdanje. Zagreb: Disput.
23. Mizrahi, M. (2010). Take My Advice – I Am Not Following It: Ad Hominem Arguments as Legitimate Rebuttals to Appeals to Authority. *Informal Logic*, 30, 4. 435-456. New York: Hunter College CUNY.
24. Perelman, Ch., Olbrechts-Tyteca, L. (1969). *The New Rhetoric : A Treatise on Argumentation*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
25. Perelman, Ch. (1982). *The Realm of Rhetoric*. prev. William Kluback. Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame Press.
26. Šalaj, B. (2013). Jesu li Hrvatski laburisti populist i je li populizam nužno loš? *Političke analize*, 13, 4. 17–22.
27. Škarić, I. (2011). *Argumentacija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
28. Škarić, I. (2000). *Temeljci suvremenog govorništva*. Zagreb: Školska knjiga.
29. Tindale, C. (2007). *Fallacies and Argument Appraisal (Critical reasoning and argumentation)*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
30. Toulmin, S.E. (2003). *The Uses of Argument*. nadopunjeno izdanje. Cambridge: Cambridge University Press.
31. Zadro, I. (1999). *Glasoviti govori*. prev. T. Brodnjak i sur. Zagreb: Naklada Zadro.
32. Zarefsky, D. (2008). Strategic Maneuvering in Political Argumentation. U *Rhetorical Perspectives on Argumentation: Selected Essays by David Zarefsky*. F. H. van Eemeren i sur. (ur.). 24. izdanje. London: Springer.
33. Walton, D. (2007). *Media Argumentation: Dialectics, Persuasion and Rhetoric*. New York: Cambridge University Press.
34. Walton, D., Krabbe, C.W. (1995). *Commitment in Dialogue: Basic Concepts of Interpersonal Reasoning*. Albany: State University of New York Press.

35. Weston, A. (1992). *A Rulebook for Arguments*. 2. izdanje. Indianapolis, Cambridge: Hackett Publishing Company.
36. Worthington, I. (2007). *A Companion to Greek Rhetoric*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

Internetski izvori:

1. The Washington Post (2016). *The first Trump-Clinton presidential debate transcript, annotated*.
URL:
https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2016/09/26/the-first-trump-clinton-presidential-debate-transcript-annotated/?noredirect=on&utm_term=.af81e40c0861
(pristupljeno 3.1.2017.)
2. The Washington Post (2016). *Everything that was said at the second Donald Trump vs. Hillary Clinton debate, highlighted*.
URL:
<https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2016/10/09/everything-that-was-said-at-the-second-donald-trump-vs-hillary-clinton-debate-highlighted/> (pristupljeno 4.3.2017.)
3. The Washington Post (2016). *The final Trump-Clinton debate transcript, annotated*.
URL:
<https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2016/10/19/the-final-trump-clinton-debate-transcript-annotated/> (pristupljeno 5.3.2017.)
4. Biography (2016). *Hillary Clinton Biography*.
URL:
<http://www.biography.com/people/hillary-clinton-9251306#synopsis> (pristupljeno 2.1.2017.)

5. Biography (2016). *Donald Trump Biography*.

URL:

<http://www.biography.com/people/donald-trump-9511238#synopsis> (pristupljeno 2.1.2017.)

6. The Guardian (2016). *Election 2016 results*.

URL:

<https://www.theguardian.com/us-news/ng-interactive/2016/nov/08/us-election-2016-results-live-clinton-trump?view=map&type=presidential> (pristupljeno 2.1.2017.)

Sažetak rada i ključne riječi

Retorička analiza sučeljavanja američkih predsjedničkih kandidata Hillary Clinton i Donalda Trumpa

retorika, argumentacija, sučeljavanje, Clinton, Trump

Premda predsjednička kampanja u Sjedinjenim Američkim Državama počinje dvije godine prije samih izbora, njezinu krunu predstavljaju konačna tri sučeljavanja dvaju izabranih kandidata. U ovom radu analizirana su upravo spomenuta tri sučeljavanja na američkim predsjedničkim izborima 2016. između Hillary Clinton i Donalda Trumpa. Očekivani rezultati bili su korištenje političkih tvrdnji, diskreditiranje kandidata usmjereno na njihov *etos* te korištenje argumentacijskih pogrešaka. Cilj analize rada bio je usporediti obilježja političkog diskursa kandidata i uvidjeti postoje li među njima razlike. Usporedba retorike predsjedničkih kandidata pokazala je razlike u uporabi vrste tvrdnji i strategijama izgradnje *etosa* te ukazala na korištenje istih vrsta argumentacijskih pogrešaka u različitom omjeru. Analiza je dovela do zaključka da je argumentacija Hillary Clinton bila bolja jer je u istoj koristila preliminarnu argumentaciju nakon koje je uslijedila politička tvrdnja s potkrijepama i vlastitim rješenjima problema, za razliku od argumentacije Donalda Trumpa koja je obilježena brojnim *Red Herring* i *ad hominem* argumentacijskim pogreškama, populističkom retorikom te slabim potkrijepama političkih tvrdnji.

Summary and Key Words

Rhetorical analysis of the debates between United States presidential candidates Hillary Clinton and Donald Trump

rhetoric, argumentation, debate, Clinton, Trump

Although the presidential campaign in the United States begins two years before the election, the final three debates of the two elected candidates represent its highlight. This paper analyzes exactly these three debates in the US presidential election in 2016 between Hillary Clinton and Donald Trump. Expected results were the usage of political claims, discrediting of the candidates, focusing on their ethos and the usage of argumentation fallacies. The aim of the analysis of the paper was to compare the features of the candidates' political discourse and to see if there are differences between them. The comparison of the rhetorical practices of the presidential candidates showed differences in the usage of the types of claims and ethos building strategies and pointed out on the usage of the same types of argumentation fallacies in different ratios. The analysis led to the conclusion that Hillary Clinton's argumentation was better since she was using the preliminary argumentation, followed by the supporting political claims with her own problem solving, unlike the arguments of Donald Trump, which were marked by numerous Red Herring and ad hominem argumentation fallacies, populist rhetoric and bad formulation and weak support of the political claims.

Životopis

Marina Kolesarić rođena je 12. srpnja 1992. godine u Zagrebu. Završila je XI. gimnaziju u Zagrebu. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu upisala je 2011. godine, studijske grupe Fonetika i Slovački jezik i književnost. 2014. godine upisuje diplomski studij govorništva na Odsjeku za fonetiku i prevoditeljsko-kulturološki smjer na Odsjeku za zapadnoslavenske jezike i književnosti. Tijekom studija boravila je na tri ljetne škole slovačkoga jezika s usmjerenjima na didaktiku, prijevod i kulturu te jednoj ljetnoj školi novinarstva na Sveučilištu Komenskog u Bratislavi. 2017. godine obavljala je praksu u Slovačkoj akademiji znanosti u sklopu ERASMUS+ programa. U ljetnom semestru 2015. godine obnašala je dužnost demonstratorice na kolegiju Govorništvo. Bivša je članica kluba studenata fonetike Eufonija te je tijekom studija sudjelovala u organizaciji i održavanju edukacijskog treninga za nefonetičare FonET te radionica na Hrvatskim studijima i u sklopu Znanstvenog piknika. Dobitnica je dvije Posebne Rektorove nagrade.